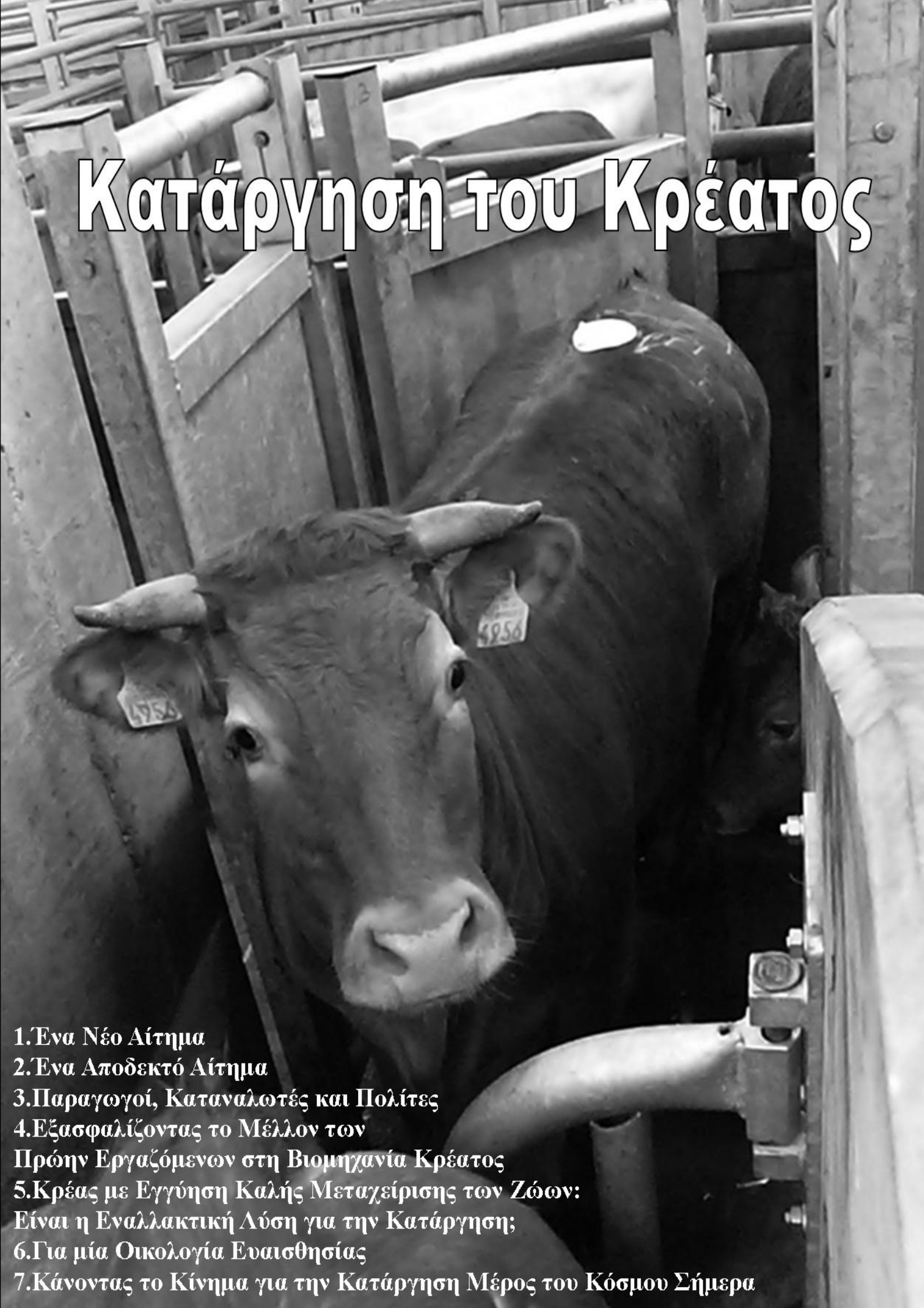

Κατάργηση του Κρέατος

1. Ένα Νέο Αίτημα
2. Ένα Αποδεκτό Αίτημα
3. Παραγωγοί, Καταναλωτές και Πολίτες
4. Εξασφαλίζοντας το Μέλλον των
Πρώην Εργαζόμενων στη Βιομηχανία Κρέατος
5. Κρέας με Εγγύηση Καλής Μεταχείρισης των Ζώων:
Είναι η Εναλλακτική Λύση για την Κατάργηση;
6. Για μία Οικολογία Ευαισθησίας
7. Κάνοντας το Κίνημα για την Κατάργηση Μέρος του Κόσμου Σήμερα

Περίληψη. Η ιδέα που εκφράζεται στο παρόν κείμενο είναι ότι πρέπει πλέον να εργαστούμε σκληρά, με σκοπό να επιτύχουμε δια νόμου τη ρητή απαγόρευση της παραγωγής και της κατανάλωσης ζωικής σάρκας. Αυτό είναι ένα τόσο αναγκαίο μέτρο και είναι δυνατόν να επιτευχθεί, χωρίς να περιμένουμε μια «επανάσταση» στον τρόπο σκέψης ή στην οργάνωση των κοινωνιών μας.

«Τα ζώα δεν πρέπει να βλάπτονται ή να θανατώνονται χωρίς λόγο»: σε όλο τον κόσμο, αυτή η αρχή είναι μέρος της κοινής ηθικής. Σε όλο τον κόσμο, η κατανάλωση ζωικών προϊόντων για τροφή, είναι ο κύριος λόγος για τον οποίο οι άνθρωποι βλάπτουν και σκοτώνουν ζώα, δίχως αυτό να είναι απαραίτητο. Η εν λόγω αρχή έχει σαν επακόλουθο, ορισμένοι άνθρωποι να αρνούνται να καταναλώσουν προϊόντα ζωικής προέλευσης, άλλοι να μειώνουν την κατανάλωση κρέατος, ή άλλοι να επιλέγουν προϊόντα από εκτροφεία που προσφέρουν κάποια “εγγύηση” σχετικά με τη μεταχείριση των παραγωγικών ζώων. Ορισμένες χώρες έχουν θεσπίσει νόμους που προστατεύουν τα ζώα εκτροφής. Αλλά αυτό δεν αρκεί για να αντιστραφεί η τάση: ο αριθμός των ζώων που εκτρέφονται και αλιεύονται στον κόσμο αυξάνεται ασταμάτητα, ενώ η βιομηχανική εκτροφή καθίσταται ο κανόνας. Είναι ανταπάτη να περιμένουμε από τους νόμους να εξασφαλίσουν ευημερία για τα δισεκατομμύρια ζώα που καταναλώνονται κάθε χρόνο καθώς και αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης και θανάτου. Είναι δύσκολο για τους κτηνοτρόφους να αποφασίσουν να θέσουν την ευημερία των ζώων τους, πάνω από την κερδοφορία των εκτροφείων τους, αλλά και ούτε υπάρχει επαρκής χώρος, ούτε και αρκετό εργατικό δυναμικό για να φροντίσει κανείς σωστά τόσα πολλά ζώα.

Η αναγνώριση του γεγονότος ότι η παραγωγή ζωικής σάρκας έχει καταστροφικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, δεν θα οδηγήσει κατ’ ανάγκη στη βελτίωση της τύχης των ζώων. Εάν τα συμφέροντα των ζώων δεν ληφθούν υπόψη όπως θα έπρεπε, τότε η αναγνώριση αυτή μπορεί αντιθέτως, να οδηγήσει σε μία πιο εντατική κτηνοτροφία.

Η αντίθεση μεταξύ των υποχρεώσεων που αναγνωρίζουν οι άνθρωποι ότι έχουν απέναντι στα ζώα και του τρόπου με τον οποίο τα μεταχειρίζονται στην πραγματικότητα, δεν σημαίνει ότι οι καλές προθέσεις τους, είναι μόνο υποκριτικές. Αυτό που μαθαίνουμε από αυτή την αντίθεση, είναι ότι οι αυθόρμητες αλλαγές στη συμπεριφορά των καταναλωτών δεν επαρκούν για να θέσουν τέρμα σε αυτή τη σφαγή. Υπάρχουν λόγοι για αυτό. Η κατάσταση είναι γνωστή: τα προβλήματα της οδικής ασφάλειας, της ρύπανσης, της ανθρώπινης φτώχειας ή της παιδικής κακοποίησης δεν μπορούν να λυθούν αν βασιστούμε μόνο στη δυνατότητα του κάθε ατόμου ξεχωριστά να αλλάξει τις συνήθειές του προκειμένου να διορθωθεί μία κατάσταση, ακόμα κι αν αυτές οι συνήθειες θεωρούνται κατά γενική ομολογία ότι είναι λάθος.

Για να δοθεί ένα τέλος στη φρικτή τύχη που επιφυλάσσεται στα παραγωγικά ζώα, το θέμα θα πρέπει να τεθεί και σε πολιτικό επίπεδο. Η διαδικασία θα πρέπει να ολοκληρωθεί με νόμους για την απαγόρευση του κυνηγιού (θήρας και αλιείας) και της παραγωγής (εκτροφής) των ζώων που προορίζονται για ανθρώπινη κατανάλωση. Οι δημόσιοι φορείς, έχουν επίσης έναν ρόλο να παίξουν στην αλλαγή επαγγελματικής κατεύθυνσης των εργαζομένων, τα εισοδήματα των οποίων εξαρτώνται από τις δραστηριότητες αυτές. Αυτή η διαδικασία αρχίζει με την δημόσια αναγγελία του αιτήματος για την κατάργηση του κρέατος.

Ήρθε η ώρα να εργαστούμε για την κατάργηση του κρέατος, με την έναρξη μιας δημόσιας συζήτησης, που στόχο θα έχει να θέσει εκτός νόμου την κατανάλωση σάρκας, και παράλληλα να καλλιεργήσουμε αυτήν την ιδέα τόσο, ώστε κάθε χώρα να περάσει νόμο που θα απαγορεύει την κατανάλωση κρέατος. Πρέπει παράλληλα να επιτευχθεί και η συναίνεση των ανθρώπινων κοινωνιών για την εξάλειψη αυτής της πρακτικής, βασιζόμενη στην αναγνώριση του μεγάλου κακού που προκαλεί στα ζώα. Αυτή η αναγνώριση, απαιτεί μόνο την αποτελεσματική εφαρμογή όσων αποτελούν ήδη κοινή ηθική. Το αίτημα για την κατάργηση του κρέατος, θα πρέπει να συμπεριληφθεί στην τρέχουσα πολιτική ατζέντα, και θα φτάσει στην κορύφωσή του όταν ενταχθεί στο πλαίσιο των θεσμών και της κοινωνικής οργάνωσης που ήδη γνωρίζουμε.

1.ΕΝΑ ΝΕΟ ΑΙΤΗΜΑ

Αυτό το πολιτικό αίτημα είναι νέο. Είναι αλήθεια ότι για πάνω από δύο χιλιάδες χρόνια, η κατανάλωση κρέατος έχει επανειλημμένως αμφισβητηθεί. Μεμονωμένα άτομα, αλλά και ομάδες, αρνούνται να το καταναλώνουν. Και είναι επίσης αλήθεια, ότι τα τελευταία τουλάχιστον τριάντα χρόνια, ομάδες υπερασπιστών των ζώων προσπαθούν να πείσουν τους ανθρώπους να μην τρώνε ζωικά προϊόντα. Το όραμά τους είναι η κατάργηση της κτηνοτροφίας και της αλιείας. Ωστόσο, μέχρι τώρα, κανείς δεν ανακήρυξε την απαγόρευση της κατανάλωσης ζωικής σάρκας ως δεδηλωμένο στόχο και δεν έδωσε προτεραιότητα στην προώθηση της ιδέας αυτής. Πολύ λίγο αναφερόταν, ότι η δημόσια παρέμβαση θα έπρεπε να χρησιμοποιείται για να διορθώνει τις αδικίες που υφίστανται τα ζώα.¹ Έλλειπε η πεποίθηση, ότι είναι εφικτό να πείσουμε τους συνανθρώπους μας για αυτήν την αναγκαιότητα.

Το αίτημα για την κατάργηση του κρέατος άργησε να εκδηλωθεί, επειδή θεωρήθηκε ότι ένα μεγάλο μέρος του σαρκοβόρου πληθυσμού δεν θα ήταν δυνατόν να πειστεί και θα εναντιωνόταν σε κάθε αίτημα για απαγόρευση. Και όλο αυτό το διάστημα, σε κάθε έρευνα που αποκάλυπτε τη φρικτή κακοποίηση των ζώων που προορίζονται για κατανάλωση, και σε κάθε αύξηση των ειδικών απαιτήσεων (απαγόρευση της σίτισης δια εξαναγκασμού, εκστρατεία κατά των κοτόπουλων εντατικής εκτροφής κ.λπ.), η βιομηχανία κρέατος προσπαθούσε να κάνει τους ανθρώπους να ανησυχήσουν προειδοποιώντας τους : «Προσέχετε, αυτή η εκστρατεία καθοδηγείται από μια χούφτα χορτοφάγων που θέλουν να επιβάλλουν τις ιδέες τους!» Με αυτόν τον τρόπο μια παράδοξη κατάσταση δημιουργήθηκε, όπου η μόνη φωνή που ακουγόταν, αναφερόταν σε ένα ανύπαρκτο επιθετικό αίτημα για την απαγόρευση του κρέατος, και ανήκε σε αυτούς που επρόκειτο να επωφεληθούν, παρουσιάζοντάς το ως μία συνωμοσία υποκινούμενη από κάποια μυστική δύναμη.

¹ Από αυτή την άποψη, η δράση για λογαριασμό των ζώων που χρησιμοποιούνται για το κρέας τους αποτελεί εξαίρεση στον κανόνα. Οι ομάδες που αγωνίζονται ενάντια στις ταυρομαχίες δεν παρακινούν απλώς το κοινό να μην πηγαίνει στις ταυρομαχίες, αλλά ζητούν την κατάργησή τους. Οι υπερασπιστές των ζώων που χρησιμοποιούνται στα τσίρκα δεν προσπαθούν μόνο να αποτρέψουν το κοινό να επισκέπτεται τα τσίρκα, αλλά επίσης παλεύουν για την κατάργηση των τσίρκων με ζώα. Το ίδιο συμβαίνει και σε άλλους τομείς, όπως είναι η γούνα, τα δελφινάρια, το κυνήγι, και τα πειράματα σε ζώα. Εξαίρεση όμως αποτελεί το κρέας, αν και υπάρχουν αιτήματα για την απαγόρευση προϊόντων συγκεκριμένων κρεάτων, όπως το κρέας σκύλου, το κρέας αλόγου και το φονά γκρα. Στο τέλος των πιο σκληρών βίντεο σχετικά με την βιομηχανική κτηνοτροφία και τη σφαγή, υπάρχει στην καλύτερη περίπτωση η παραίνεση: «Go Veg!» (Γίνε χορτοφάγος). Δεν γράφουν: «Αυτές οι δραστηριότητες δεν πρέπει να υπάρχουν, πρέπει να τεθούν εκτός νόμου.»

Η κατάσταση αλλάζει. Στις Η.Π.Α., ένα βιβλίο² που δημοσιεύθηκε το 2005, τάσσεται υπέρ της ανάπτυξης ενός κινήματος για την παύση της κτηνοτροφίας. Στη Γαλλία, το θέμα της κατάργησης του κρέατος κάνει την πρώτη εμφάνισή του το ίδιο έτος (βλ. πλαίσιο). Μια ομάδα συζήτησης που σχηματίστηκε γι' αυτήν την πρωτοβουλία, προτείνει το ακόλουθο ψήφισμα:

**Επειδή η παραγωγή κρέατος συνεπάγεται τη θανάτωση των ζώων που τρώμε,
Επειδή οι συνθήκες διαβίωσής τους και η σφαγή, κάνει τα ζώα να υποφέρουν,
Επειδή το κρέας δεν είναι απαραίτητο στη διατροφή μας,
Επειδή συναισθανόμενα όντα δεν πρέπει να κακοποιούνται ή να θανατώνονται χωρίς λόγο,
Γι' αυτούς τους λόγους, η κτηνοτροφία, η αλιεία και το κυνήγι ζώων για τη σάρκα τους, καθώς και η πώληση και η κατανάλωση ζωικής σάρκας, πρέπει να καταργηθεί.**

Οι άνθρωποι που συμμετέχουν σε αυτό το νέο κίνημα, πιστεύουν ότι ο γενικός πληθυσμός είναι τώρα σε θέση να αναγνωρίσει το αίτημα για την κατάργηση του κρέατος ως εύλογη πρόταση που δεν είναι ούτε παράλογη, ούτε σκανδαλώδης. Είναι ήδη μία αποδεκτή πρωτοβουλία: μια πρόταση που οι πολίτες είναι πια σε θέση να δουν ως ένα λογικό αίτημα, ακόμη και αν απαιτηθεί αρκετός χρόνος για να κερδίσει μία πιο ευρεία υποστήριξη. Οι λόγοι για τους οποίους απαιτείται μια απαγόρευση δια νόμου, θα καθοριστούν μέσα από τη δημόσια συζήτηση για την πρωτοβουλία αυτή.

Η εμφάνιση αυτού του αιτήματος στην πολιτική σκηνή, θα ρίξει νέο φως σε αυτό που μοιάζει με μία πιθανή εναλλακτική λύση για την κατάργηση του κρέατος, το να συνεχίσουμε δηλαδή να χρησιμοποιούμε τα ζώα ως τροφή, προσπαθώντας να διασφαλίσουμε παράλληλα την ευημερία τους. Οι ιδέες που θα προκύψουν από αυτό το αίτημα, μπορεί επίσης να οδηγήσουν σε περαιτέρω μελέτη της πολυαναμενόμενης σχέσης ανάμεσα στο «ζήτημα των ζώων» και στις «οικολογικές ανησυχίες».

Η πρόταση για την κατάργηση του κρέατος δεν υποδηλώνει κριτική της αξίας των εκστρατειών, των ιδεών και των δράσεων που γίνονται για τα ζώα εδώ και πολλά χρόνια, ούτε υπαγορεύει την ακύρωσή τους για ριζικά διαφορετικές μεθόδους. Αντίθετα, ο καθορισμός του στόχου της απαγόρευσης του κρέατος, θα πρέπει να δώσει περισσότερη δύναμη, νόημα και συνοχή, σε πολλές πρωτοβουλίες που βρίσκονται ήδη σε ισχύ, και μπορεί να εμπνεύσει ακόμη και ορισμένες νέες.

Οι απαρχές του κινήματος στη Γαλλία

Το θέμα της Κατάργησης του Κρέατος συζητήθηκε για πρώτη φορά τον Αύγουστο του 2005 στη συγκέντρωση "Estivales de la question animale":

<http://question-animale.org/lang/en/>,

Ο προβληματισμός αυτός προεκτάθηκε σε ένα προσωπικό blog:

<http://meatabolition.blogspot.com/>,

<http://abolitionblog.blogspot.com/> (στα γαλλικά)

και σε μια ομάδα συζήτησης: <http://fr.groups.yahoo.com/group/ab> στα γαλλικά)

Αυτήν την πρώτη ομάδα συζήτησης ακολούθησε μία παρόμοια στα αγγλικά το 2007:

<http://groups.yahoo.com/group/meata...>

² Erik Marcus, Meat Market, Brio Press, 2005

2. ΕΝΑ ΑΠΟΔΕΚΤΟ ΑΙΤΗΜΑ

Το αίτημα για την κατάργηση του κρέατος δεν βασίζεται σε τίποτε περισσότερο από την κοινή ηθική, η οποία δεν αφορά μόνο τα ζώα, αλλά και αιτιολογημένους περιορισμούς της ατομικής ελευθερίας.

Ούτε κακομεταχειριζόμαστε, ούτε σκοτώνουμε χωρίς να είναι αναγκαίο

Η ηθική καταδίκη της κακοποίησης των ζώων είναι ευρέως αποδεκτή: οι περισσότεροι άνθρωποι συμφωνούν ότι τα ζώα δεν πρέπει να υποφέρουν, αλλά ούτε και να θανατώνονται χωρίς αυτό να είναι αναγκαίο.³ Παρόλα αυτά, είναι γεγονός ότι η εκτροφή ζώων, το κυνήγι και το ψάρεμα, σκοτώνουν και προκαλούν μεγάλη δυστυχία στα ζώα. Είναι επίσης αποδεκτό, ότι οι άνθρωποι δεν χρειάζεται να καταναλώνουν ζωικά προϊόντα, προκειμένου να ζήσουν έχοντας καλή υγεία. Ούτε σημαίνει, ότι αν κάποιος δεν τρώει κρέας, δεν ζει μία γεμάτη ζωή ή ότι δεν απολαμβάνει το φαγητό του. Απ' τη στιγμή που όλα αυτά είναι γεγονότα και όχι προσωπικές απόψεις, το αίτημα για την κατάργηση του κρέατος αξίζει να ληφθεί πολύ σοβαρά υπόψη.

Ηθικό δίκαιο και νομικό δίκαιο

Μία ηθική επιταγή είναι καθολική, είναι μία δήλωση του τι πρέπει να γίνει από όλους. Η κατάργηση του κρέατος θα πρέπει να λάβει μία νομική διάταξη, έτσι ώστε η εν λόγω ηθική επιταγή, να μπορεί να τηρείται αποτελεσματικά από όλους, και σε καθέναν από τους κύριους τομείς εφαρμογής της.

Την εφαρμογή αυτή του νόμου είναι δύσκολο να τη φανταστεί κανείς, καθόσον ο πληθυσμός είναι διχασμένος στην έννοια του τι είναι σωστό. Στην περίπτωση αυτή, η πολιτική τέχνη συνίσταται στην εξεύρεση συμβιβαστικών λύσεων, που επιτρέπουν την ειρηνική συνύπαρξη μεταξύ εκείνων που έχουν διαφορετικές ηθικές αρχές. Συχνά αυτό συνεπάγεται τον καθορισμό ορίων στο πεδίο των δραστηριοτήτων του καθενός, πράγμα που σημαίνει ότι δεν αναγνωρίζεται καμία αξίωση για καθολική εφαρμογή.⁴ Ωστόσο, η προστασία των ζώων κατά πρακτικών που τα βλάπτουν σοβαρά, είναι διαφορετική. Η παραίνεση: «Δεν πρέπει να κακομεταχειρίζεσαι ή να σκοτώνεις τα ζώα χωρίς να υπάρχει ανάγκη» είναι σχεδόν ομόφωνη. Δεν υπάρχει καμία σημαντική ομάδα ανθρώπων, για τους οποίους το αντίθετο αποτελεί βασική αξία («Θα πρέπει να βασανίζεις και να σκοτώνεις ζώα για τη δική σου απόλαυση»), ούτε κάποια σημαντική ηθική θεωρία, η οποία να θεμελιώνει ένα τέτοιο συμπέρασμα. Υπό αυτές τις συνθήκες, δεν είναι ουτοπικό να εργαστούμε για το «νομικό δίκαιο» που θα υποστηρίζει το ηθικό δίκαιο.

Τι γίνεται με τις ατομικές ελευθερίες;

Φυσικά, το κίνημα για την κατάργηση του κρέατος θα κατηγορηθεί ότι προσπαθεί να περιορίσει τις ατομικές ελευθερίες, πιθανότατα από τους ίδιους ανθρώπους που διαμαρτύρονταν ακόμη και πριν διατυπωθεί αυτό το αίτημα. Για πόσο καιρό όμως μπορεί μια μειοψηφία να εμποδίζει την έναρξη μίας ουσιαστικής συζήτησης; Οι εμπνευστές αυτού του κινήματος, δεν διαθέτουν κάποιον στρατό

³ Αυτή η παραίνεση δε θα είχε νόημα αν θεωρούσαμε ως αναγκαία κάθε χρήση ζώων που θεωρούν οι άνθρωποι επωφελή για αυτούς(ωστόσο μικρή), ακόμη και αν προκαλούσαμε μεγάλο κακό στα ζώα. Η ηθική είναι μία πρακτική πειθαρχία: σχετίζεται με το τι πρέπει να γίνει. Δεν υπάρχει κανένας λόγος να μιλάς για αρχές αν δεν μπορούν να εφαρμοστούν σε έναν συγκεκριμένο τρόπο συμπεριφοράς. Η απαγόρευση της πρόκλησης περιττής ταλαιπωρίας στα ζώα, έχει διατυπωθεί και υιοθετηθεί ευρέως. Γι αυτό και δεν είναι άνευ ουσίας.

⁴ Για παράδειγμα, όταν πρόκειται για την οργάνωση της συνύπαρξης διαφορετικών θρησκειών που δεν ζητούν να λατρεύουν όλοι τον ίδιο Θεό, αλλά πιστεύουν ότι η λατρεία του θεού τους είναι ένα καθήκον που ο καθένας πρέπει να εκπληρώσει.

που είναι έτοιμος να συντρίψει τις σαρκοβόρες μάζες! Δεν διαθέτουν ούτε τα μέσα, αλλά ούτε και τη φιλοδοξία να το πράξουν. Πριν ψηφιστεί και εφαρμοστεί ο νόμος που θα απαγορεύει την κατανάλωση ζωικών προϊόντων ως τροφή, ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού θα πρέπει να συναινέσει σε αυτό. Το νομοσχέδιο θα εξετασθεί μόνο μετά από μία διαδικασία, κατά την οποία ένας συνεχώς αυξανόμενος αριθμός ατόμων θα τάσσεται ενεργά υπέρ του.

Γεγονός παραμένει, ότι η θέσπιση κάθε νομικής απαγόρευσης, συνεπάγεται την επιβολή περιορισμών σε όλους, και ότι μία ευρεία συμφωνία σε ένα μέτρο, δεν συνεπάγεται την ομόφωνη έγκριση. Η έκταση των ατομικών ελευθεριών θα περιοριστεί. Ωστόσο, η επιβολή τέτοιων περιορισμών, δε θα θεωρηθεί αναγκαστικά ως ειδικής και ακατανόητη από τον υπόλοιπο κόσμο. Η αρχή «Να μην προκαλούμε άσκοπη δυστυχία στα ζώα», προέρχεται από μία ευρύτερη αρχή: «Να μη βλάπτουμε τους άλλους» (η αρχή της αβλάβειας), και σε συνδυασμό με το γεγονός, ότι τα ζώα είναι συναισθανόμενα όντα, αυτό τα καθιστά μέρος των «άλλων» τους οποίους είναι πιθανόν να βλάψουμε. Όταν το κρέας θα έχει καταργηθεί, δεν θα μπορεί να θεωρηθεί ως νίκη του εξαναγκασμού έναντι της ελευθερίας, αν και ορισμένοι άνθρωποι θα αντιστέκονται σε αυτό το μέτρο. Η επιλογή δεν είναι ανάμεσα στο να επιβάλλουμε μία απαγόρευση στους απρόθυμους σαρκοφάγους (περιορισμός) ή να μην επιβάλλουμε τίποτα σε κανέναν (ελευθερία). Είναι μεταξύ του να δεσμεύσουμε τους σαρκοφάγους να εγκαταλείψουν μία συνήθεια που δεν είναι απαραίτητη για να ζήσουν και να είναι ευτυχισμένοι, ή να συνεχίσουν να καταδικάζουν τα ζώα σε φυλάκιση, ακρωτηριασμό, απομάκρυνση από την οικογένεια και τους συντρόφους τους, στέρηση της αυτονομίας τους και σε θάνατο. Επειδή είναι ένα θέμα περιορισμού της ελευθερίας, όταν αυτή οδηγεί σε συμπεριφορά η οποία θίγει την ελευθερία, την υγεία, την ευτυχία και τη ζωή των άλλων, μπαίνουμε στον τομέα όπου – συμπεριλαμβανομένων και πολιτισμών που τάσσονται περισσότερο υπέρ των ατομικών ελευθεριών - αναγνωρίζεται ότι οι θεσμοί μπορούν (και πρέπει) να περιορίζουν τα άτομα.

3. ΠΑΡΑΓΩΓΟΙ, ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΣ

Γιατί θα πρέπει η καταπολέμηση της κατανάλωσης κρέατος να τεθεί και σε πολιτικό επίπεδο, αντί να την αφήσουμε στην επιλογή του καταναλωτή και μόνο;

Προσφορά και ζήτηση

Ο καταναλωτής μπορεί να επιλέξει να κόψει το κρέας από τη δική του πλευρά (βγάζοντάς το από το τραπέζι του), ή τουλάχιστον να ελέγχει τις συνθήκες διαβίωσης των ζώων στις επιχειρήσεις των οποίων τα προϊόντα αγοράζει. Οι δύο αυτές τάσεις αυξάνονται αριθμητικά, αλλά εξακολουθούν να είναι ένα πολύ μικρό ποσοστό. Σε παγκόσμιο επίπεδο, η κατανάλωση ζωικής σάρκας ανά κάτοικο αυξάνεται με ταχείς ρυθμούς, και με κτηνοτροφικές μεθόδους παραγωγής που ελάχιστα σέβονται τις ανάγκες των ζώων. Έτσι, η δήλωση «Δεν πρέπει να κακομεταχειριζόμαστε ή να σκοτώνουμε τα ζώα χωρίς να υπάρχει ανάγκη» είναι ταυτόχρονα ευρέως αποδεκτή αλλά και ευρέως άκυρη. Και από τις δύο πλευρές, προσφοράς και ζήτησης, διάφοροι παράγοντες ωθούν προς τη διατήρηση και την επέκταση του συστήματος.

Η αλιεία και η κτηνοτροφία αποτελούν οικονομικές δραστηριότητες οι οποίες, όπως και κάθε άλλη, έχουν τη δική τους λογική ανάπτυξης. Δεν περιμένουν παθητικά να ανταποκριθούν σε μια προϋπάρχουσα ζήτηση. Τεχνικές εξελίξεις στους τομείς αυτούς, έχουν διευκολύνει την κατάκτηση νέων αγορών. Μέσα σε λίγες δεκαετίες, οι τεχνολογίες της κτηνοτροφίας και αλιείας έχουν δημιουργήσει μία έκρηξη των δυνατοτήτων παραγωγής και μία εντυπωσιακή μείωση του κόστους παραγωγής, καθώς και μία τεράστια ανάπτυξη της βιομηχανικής αλιείας. Επιπλέον, σε αυτούς τους τομείς το κόστος καθώς και τα κέρδη των επιχειρήσεων, ακολουθούν μάλλον περίεργους κανόνες.

Το χαμηλό κόστος της γης ή του νερού που χρησιμοποιείται για γεωργικούς σκοπούς, καθώς και η έλλειψη ευθύνης από τους παραγωγούς για την περιβαλλοντική υποβάθμιση που προκαλείται από τις δραστηριότητές τους, χαμηλώνουν το κόστος παραγωγής. Επιπλέον, συχνά οι δυνατότητες ανάπτυξης μιας επιχείρησης δεν εξαρτάται αποκλειστικά από το εισόδημά της από τις πωλήσεις. Πράγματι, η κτηνοτροφία και η αλιεία είναι από τις περισσότερο επιδοτούμενες οικονομικές δραστηριότητες.⁵ Εκτός από τη διαρθρωτική στήριξη, οι δημόσιες αρχές προβαίνουν στη διάσωση των κτηνοτρόφων κατά τη διάρκεια επιζωοτικών ασθενειών ή όταν το κόστος παραγωγής αυξάνεται.

Όσο για τους καταναλωτές ζωικών προϊόντων, μόνο μια μειοψηφία σκέφτεται τις συνθήκες εκτροφής των ζώων όταν αγοράζει κρέας. Ωστόσο, οι περισσότεροι δηλώνουν ότι ανησυχούν για την προστασία των ζώων.⁶ Ο αριθμός των ατόμων που δηλώνουν ότι αισθάνονται άσχημα, ή ότι διαφωνούν με τη θανάτωση των ζώων, είναι κάθε άλλο παρά αμελητέος. Έτσι, σε μία έρευνα, που συν-χρηματοδοτήθηκε από το γαλλικό Υπουργείο Γεωργίας,⁷ η πλειοψηφία των Γάλλων αποδοκιμάζει τη θανάτωση των ζώων στην περίπτωση των ταυρομαχιών και του κυνηγιού, και μία σημαντική μειοψηφία την καταδικάζει στην περίπτωση των ζώων εκτροφής ή των ψαριών. Από ένα δείγμα 1000 ατόμων, το ποσοστό των ερωτηθέντων που δηλώνουν ότι «έχουν την τάση να διαφωνούν» ή «διαφωνούν έντονα» με τις δηλώσεις που αναφέρονται είναι το εξής:

Σας φαίνεται φυσικό να σκοτώνεται ένα ζώο σε μια ταυρομαχία - δεν συμφωνώ: 88%.

Σας φαίνεται φυσικό να σκοτώνεται ένα ζώο σε κυνήγι - δεν συμφωνώ: το 52%.

Σας φαίνεται φυσικό να αγοράζει κάποιος πουλερικά και να τα σκοτώνει ο ίδιος - δεν συμφωνώ: το 40%.

Σας φαίνεται φυσική δραστηριότητα το ψάρεμα - δεν συμφωνώ: 39%.

Σας φαίνεται φυσικό οι άνθρωποι να εκτρέφουν ζώα για το κρέας τους - δεν συμφωνώ: 14%.

Επιπλέον, το 65% των ερωτηθέντων, δήλωσαν ότι συμφωνούν με τον εξής ισχυρισμό: «Δεν θα ήθελα να είμαι παρών κατά τη σφαγή των ζώων.»

Λόγια και έργα

Δεκατέσσερα τοις εκατό των ερωτηθέντων δηλώνουν ότι δεν θεωρούν φυσιολογικό, τα ζώα να εκτρέφονται για το κρέας τους, ενώ οι ίδιοι καταναλώνουν το προϊόν του σφαγείου.⁸ Αυτό δεν κάνει την κρίση τους λιγότερο αληθινή. Αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μοχλός για αλλαγή. Αυτό το

⁵ Σε όλο τον κόσμο οι επιδοτήσεις προς την αλιεία αντιπροσωπεύουν περίπου το 20% της αξίας των αλιευμάτων. Δείτε στην σελίδα της UNEP (United Nations Environment Programme):

<http://www.unep.org/Documents/Multilingual/Default.asp?DocumentID=459&ArticleID=5086&l=en> . Η κτηνοτροφία επωφελείται από την ισχυρή δημόσια υποστήριξη στις ανεπτυγμένες χώρες. Το 2007, το 43% του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης αφιερώθηκε στην κοινή αγροτική πολιτική. Σε αυτό μπορούν να προστεθούν οι κρατικές ενισχύσεις των κρατών μελών προς τους εθνικούς παραγωγούς τους.

⁶ Για την ΕΕ, δείτε αυτή τη μελέτη «Ευρωβαρόμετρο» που δημοσιεύθηκε το Μάρτιο 2007:

http://ec.europa.eu/food/animal/welfare/survey/sp_barometer_aw_en.pdf

Το φαινόμενο δεν περιορίζεται στις ανεπτυγμένες χώρες. Σύμφωνα με μία έρευνα που διεξήγαγε η IFAW στην Κίνα, τη Νότια Κορέα και το Βιετνάμ, το 90% των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι «έχουμε ένα ηθικό καθήκον να ελαχιστοποιήσουμε το βασανισμό των ζώων» και η συντριπτική πλειοψηφία είναι υπέρ της νομοθεσίας για την προστασία των ζώων: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/sci/tech/4357527.stm>

⁷ Geneviève Cazes-Valette, Le rapport à la viande chez le mangeur français contemporain, November 2004, p. 345, http://www.esc-toulouse.fr/m_pages.asp?page=480&menu=234 (στα γαλλικά)

⁸ Τουλάχιστον οι περισσότεροι από αυτούς. Οι χορτοφάγοι αντιπροσωπεύουν μόνο το 1,2% των 1000 ερωτηθέντων σε αυτή την έρευνα.

είδος της αντίφαση μεταξύ λόγων και έργων δεν είναι ασυνήθιστο. Στις μέρες μας, η πλειοψηφία των ανθρώπων εκφράζει την ανησυχία της για την υπερθέρμανση του πλανήτη και τα ορυκτά καύσιμα που εξαντλούνται, και ειλικρινά επιθυμεί την εξεύρεση λύσεων. Όμως μόνο ένα μικρό ποσοστό από αυτούς, θα πάρει την πρωτοβουλία να αλλάξει σημαντικά τις καταναλωτικές του συνήθειες, ώστε να προστατέψει το περιβάλλον. Από την άλλη πλευρά, όταν εφαρμόζονται κάποιες πολιτικές σε αυτόν τον τομέα, είναι σε γενικές γραμμές κατανοητό και αποδεκτό, ακόμη και όταν πρόκειται για νέες απαγορεύσεις.⁹

Η εξήγηση για αυτές τις φαινομενικά αντιφατικές στάσεις, απαιτούν πολύ περισσότερα στοιχεία από ό,τι μπορούμε να αναλύσουμε εδώ. Ας αναφέρουμε μόνο μία κατεύθυνση μεταξύ άλλων, μέσω ενός παραδείγματος.

Η ηθική επιταγή υπαγορεύει: «Να ενεργείς όπως θα έπρεπε να ενεργούν όλοι υπό τις ίδιες συνθήκες» Για τον οδηγό, ο οποίος συλλαμβάνεται να παρκάρει σε χώρο που προορίζεται για άτομα με αναπηρίες, και ο οποίος ισχυρίζεται ότι αυτή η μεμονωμένη πράξη δεν θα προκαλέσει μεγάλο κακό, εμείς τον κατακρίνουμε λέγοντας: «Κι αν όλοι έκαναν το ίδιο όπως εσείς;»

«Να συμπεριφέρεσαι όπως θέλεις να σου συμπεριφέρονται και οι άλλοι.»

Ο σεβασμός στους χώρους στάθμευσης που προορίζονται για άτομα με ειδικές ανάγκες, είναι μία πράξη που πρόθυμα επιλέγεται, σε μία κοινωνία όπου η συνήθεια να αφήνονται αυτοί οι χώροι ελεύθεροι έχει ήδη καθιερωθεί. Αν από την άλλη πλευρά, όλοι πάρκαραν σε αυτούς τους χώρους, η κυρίαρχη αντίδραση θα ήταν: «Γιατί να πρέπει να πάω να ψάξω μια θέση στάθμευσης δέκα δρόμους μακριά, όταν αυτό το σημείο θα καταληφθεί μέσα σε 30 δευτερόλεπτα από ένα άλλο οδηγό χωρίς

ειδικές ανάγκες;» Ή απλά από συνήθεια, θα χρησιμοποιήσουμε αυτές τις θέσεις, χωρίς να λάβουμε υπόψη μας ότι είναι ειδικές θέσεις. Μόνο οι οδηγοί που είναι ευαισθητοποιημένοι ως προς τους ανθρώπους με ειδικές ανάγκες, δεν θα υποκύψουν στον πειρασμό να αγνοήσουν το ενδεχόμενο (όχι ότι δεν υπάρχει), ότι έστω και για μία φορά αυτή τη θέση μπορεί να την επωφεληθεί ένα άτομο με ειδικές ανάγκες εφόσον θα την έχουν αφήσει ελεύθερη. Ή αλλιώς, χωρίς να σκεφτούν τις συνέπειες, θα αποτραπούν μόνο από το δυσάρεστο συναίσθημα που δημιουργείται από την σκέψη μίας πράξης, η οποία εκφράζει αδιαφορία έναντι ευπαθών ατόμων. Οι περισσότεροι, ωστόσο, δεν θα εξαναγκαστούν με δική τους πρωτοβουλία, να κάνουν πράξη αυτό που θα έκριναν σωστό, αν τους ζητούσαν τη γνώμη τους σχετικά με το θέμα.

Όσον αφορά τη χρήση των ζώων ως τροφή, οι πρακτικές κατανάλωσης που ισχύουν, επιβάλουν τη μαζική κακομεταχείριση και θανάτωση των ζώων. Το να ξεχωρίζεις από την κυρίαρχη συμπεριφορά της κοινωνίας (και το να βγαίνεις από τη δική σου ρουτίνα) έχει ένα κόστος το οποίο, χωρίς να είναι τρομερά υψηλό, είναι όμως υπαρκτό. Ταυτόχρονα, είναι δελεαστικό να καθησυχάζει κάποιος τον εαυτό του για το αβλαβές των πράξεών του, επικαλούμενος την αδυναμία να λειτουργεί κάποιος ως άτομο: «Πώς θα βοηθήσω τα κοτόπουλα αν δεν αγοράσω το συγκεκριμένο κοτόπουλο, όταν

⁹ Παρόμοιες καταστάσεις παρατηρούνται και σε άλλους τομείς (αντίφαση μεταξύ της προσωπικής γνώμης και συμπεριφοράς και της αποδοχής πολιτικών αποφάσεων σύμφωνα με την εκφρασμένη γνώμοδοτηση): οδική ασφάλεια, δημόσια υγεία, ή βοήθεια προς τους μη προνομιούχους.

παράγονται εκατοντάδες εκατομμύρια;» (συχνά αναρωτιόμαστε: εγώ θα τα σώσω;) Ή αλλιώς, κάποιος πηγαίνει για ψώνια με τον συνηθισμένο τρόπο, δεν ανησυχεί για τίποτα και αγοράζει ένα κοτόπουλο σα να αγοράζει ένα κιλό καρότα. Υπάρχει μία μικρή πιθανότητα να επισημάνεις το καθήκον κάποιου προς τα ζώα θέτοντάς του τον προβληματισμό: «Τι και αν όλοι ενεργούσαν σαν εσένα;»

Η συμμετοχή του πολίτη

Ας φανταστούμε ότι τίθεται στους ανθρώπους το εξής ερώτημα: «Θέλετε να μπει ένα τέλος στην εκτροφή και τη θανάτωση των ζώων;» Θα μπορούσε κανείς να υποθέσει ότι ορισμένοι από αυτούς που δε συμφωνούν ότι είναι φυσιολογικό να εκτρέφεις ζώα για το κρέας τους¹⁰, θα δίσταζαν να ψηφίσουν για τη συνέχιση της κτηνοτροφίας. Και πώς θα αντιδράσουν αυτοί που ομολογούν την ανησυχία τους στην ιδέα του να είναι παρών κατά τη σφαγή των ζώων, όταν ερωτηθούν να επιλέξουν μεταξύ τερματισμού ή συνέχιση της σφαγής; Σε αντίθεση με τις επιλογές που γίνονται στο σούπερ μάρκετ, δεν θα μπορούν πλέον να είναι στο ρόλο των καταναλωτών, αλλά σε αυτόν του πολίτη σε μία θέση όπου θα αποφασίσουν κάτι που θα επιβληθεί σε όλους. Είναι λιγότερο εύκολο τώρα, να αποφευχθεί ο συνειδητός προβληματισμός σχετικά με το ερώτημα που τίθεται και να επιστρέψει κάποιος στη ρουτίνα του και είναι αδύνατον να ξεφύγει από την επιλογή εκείνου που κρίνει αν κάτι είναι σωστό, επικαλούμενος το ασήμαντο της δικής του μόνο συμπεριφοράς ως καταναλωτής, αφού στην περίπτωση αυτή η απόφαση θα ισχύσει για ολόκληρη την κοινωνία. Αντιθέτως, και από αυτό το ίδιο το γεγονός, οι φόβοι που προκύπτουν από τον κίνδυνο της κοινωνικής περιθωριοποίησης, στην περίπτωση της υιοθέτησης ενός καταναλωτικού τύπου διαφορετικού από εκείνου των φίλων και της οικογένειας του ατόμου, δεν ισχύουν πλέον.

Πόσοι άνθρωποι θα απαιτήσουν να αρχίσει ξανά η σφαγή των ζώων μετά από τη διακοπή της και μετά την αναδιοργάνωση της ζωής τους, έτσι ώστε να μη χρειάζεται πια να σχίζονται λαιμούς ζώων ή να τα σκοτώνουν με ασφυξία για να τα φάνε; Αν ήμασταν στην περίοδο μετά το κρέας, είναι πιθανό ότι θα επιλέγαμε να μην επιστρέψουμε. Είναι όμως επίσης αλήθεια, ότι είναι δύσκολο να κάνουμε το πέρασμα από την εποχή της κρεοφαγίας στην εποχή της ακρεοφαγίας.

Η πρωτοβουλία για την κατάργηση του κρέατος, θέλει το ερώτημα για τα ζώα να τεθεί και στο επίπεδο του πολίτη. Εκεί η ηθική επιταγή θα έχει την ευκαιρία να μη θαφτεί υπό συνήθειες και εύκολες δικαιολογίες του εαυτού μας, όταν μία κακή πρακτική είναι γενικευμένη: στο επίπεδο όπου κάποιος αναγνωρίζει ότι πρέπει πλέον να ληφθεί μία αιτιολογημένη απόφαση.

Όταν το θέμα του κρέατος κάνει την είσοδό του μεταξύ των θεμάτων που συζητιούνται στην πολιτική αρένα, το κοινό θα συνειδητοποιήσει ότι θα έρθει μία στιγμή όπου η κοινωνία θα πρέπει να επιλέξει και ότι ο καθένας θα έχει ευθύνη σε αυτήν την επιλογή. Ένας αυξανόμενος αριθμός ατόμων θα ενθαρρυνθούν να το υποστηρίξουν και θα αισθάνονται υποχρεωμένοι να δικαιολογήσουν την απόφασή τους. Αν αυτή η διαδικασία ξεκινήσει, η ανακολουθία μεταξύ της άποψης που εκφράζεται και της προσωπικής συμπεριφοράς θα γίνει πιο αισθητή, με αποτέλεσμα αυτή να περιοριστεί. Εάν ένας αυξανόμενος αριθμός ατόμων εκφράσει ανοιχτά τη θέση που προηγουμένως δεν εξέφραζε δηλ.: «Δεν θεωρώ ότι είναι φυσιολογικό, οι άνθρωποι να εκτρέφουν (ή να ψαρεύουν) ζώα για το κρέας τους», θα υπάρχουν περισσότεροι άνθρωποι που θα περιορίσουν ή θα σταματήσουν την κατανάλωση ζώων. Η στάση αυτή θα θεμελιωθεί αν η συζήτηση «υπέρ ή κατά της κατάργησης του κρέατος», αποκτήσει πολιτική χροιά. Η επιλογή αυτών των καταναλωτών θα είναι σαφώς κατανοητή, ως μποϊκοτάζ και όχι ως η έκφραση συγκεκριμένων γαστρονομικών ή διαιτολογικών επιλογών. Ο αυξανόμενος αριθμός των ανθρώπων που θα συνδυάζουν τα λόγια και τις πράξεις, θα ενισχύσει την αξιοπιστία μιας πορείας προς την κατάργηση του κρέατος. Η ανάπτυξη μίας παθητικής συγκατάθεσης για την κατάργηση, θα έχει επίσης αποτέλεσμα: ότι οι άνθρωποι που χωρίς να

¹⁰ Το 14% του γαλλικού πληθυσμού σύμφωνα με την έρευνα που αναφέρεται παραπάνω.

παίρνουν την πρωτοβουλία να αλλάξουν την ατομική τους συμπεριφορά, θα είναι έτοιμοι να δεχθούν ότι το μέτρο είναι καλό και αποδεκτό μόλις αυτό εγκριθεί.

Η εξέλιξη των δηλωμένων πεποιθήσεων των πολιτών και της συμπεριφοράς των καταναλωτών, θα αλληλοενισχύονται.

4. ΕΞΑΣΦΑΛΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΩΝ ΠΡΩΗΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΡΕΑΤΟΣ

Η ανάληψη πολιτικής δράσης για την κατάργηση του κρέατος, θα αναθέσει το θέμα του μέλλοντος των ανθρώπων που ζουν από την κτηνοτροφία και την αλιεία στην πολιτεία, ώστε να διευκολυνθεί η αλλαγή της δραστηριότητάς τους.

Εργάτες στη βιομηχανία κρέατος

Το μεγαλύτερο μέρος του κρέατος, παρασκευάζεται βιομηχανικά. Οι διαθέσιμες θέσεις εργασίας, είναι ως επί το πλείστον για άτομα με χαμηλή ειδίκευση ή ανειδίκευτη εργασία, οι οποίες είναι τόσο σωματικά όσο και ψυχολογικά σκληρές. Οι περισσότεροι εργαζόμενοι δεν μένουν πολύ σε αυτές τις θέσεις εργασίας, και οι περισσότεροι από αυτούς προέρχονται από μη προνομιούχες κοινωνικές ομάδες. Πολλές φορές πράξεις σκληρότητας διαπράττονται εκ προθέσεως στα ζώα,¹¹ αλλά το μεγαλύτερο μέρος της βίας, είναι στη φύση της οργάνωσης και του σκοπού του επαγγέλματος. Οι εργαζόμενοι δεν μπορούν να εκτελούν τα καθήκοντα για τα οποία είναι υπεύθυνοι, χωρίς να κακομεταχειρίζονται ή να σκοτώνουν ζώα. Ορισμένοι εργαζόμενοι μπορεί να είναι αδιάφοροι, αλλά αυτό δεν είναι ο γενικός κανόνας. Οι εργαζόμενοι που έχουν αναλάβει τα καθήκοντα αυτά, έχουν επίγνωση της κτηνωδίας του περιβάλλοντος στο οποίο εργάζονται και νιώθουν την ανάγκη να σκληρύνουν για να εκτελέσουν την εργασία τους. Μερικές φορές η δική τους αναισθησία τους τρομάζει, όταν συνειδητοποιούν ότι κάνουν μηχανικά κάτι που αρχικά τους φαινόταν αποκρουστικό. «Θέτεις εκτός λειτουργίας όλα τα συναισθήματα τελικά. Μπορείς απλά να μην ενδιαφέρεσαι για τίποτα. Διότι αν κάτι σε ενδιαφέρει, ανοίγεις την πόρτα σε όλα εκείνα τα άσχημα συναισθήματα που δεν έχεις την πολυτέλεια να νιώθεις και ταυτόχρονα να κάνεις τη δουλειά σου», γράφει ο Virgil Butler, πρώην υπάλληλος ενός μεγάλου σφαγείου κοτόπουλων στις Ηνωμένες Πολιτείες.¹² Η ίδια τακτική των συναισθημάτων που έχουν «θαφτεί», αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν, εκφράζεται και στα σχόλια των εργαζόμενων σε χοιροτροφικές μονάδες στη Γαλλία:¹³

Έγινα πιο σκληρός ... Το πρώτο έτος, κοιτάς τα γουρουνάκια ... Κοιτάς το μικρό γουρουνάκι που κοιμάται ... Στην αρχή, είσαι λίγο σαν κάποιον από την πόλη που βλέπει ένα γουρούνι για πρώτη φορά ... Καλά, δεν είμαι αγρότης, είμαι ένας υπάλληλος ... Είναι λυπηρό όταν πεθαίνει ένα γουρούνι, αλλά δεν υπάρχει λόγος να κλαίει κανείς από πάνω του. Δεν αφήνεις να σε επηρεάσει τόσο πολύ. Ξέρω ότι αν κάνω ένα λάθος, δεν θα μπορέσω να ξεφύγω από αυτό.

Υπάρχουν παντού πτώματα, κάθε μέρα. Μερικές φορές είναι από ασθένειες, μερικές φορές από αναπνευστικά ή πεπτικά προβλήματα, μερικές φορές πεθαίνουν κατά τη γέννηση, είναι τα μωρά που δεν επιβιώνουν ή οι μητέρες που τα πλακώνουν. Υπάρχουν πολλοί λόγοι.

¹¹ Σχετικά με τους ψυχολογικούς παράγοντες που οδηγούν στην σκληρότητα, διαβάστε: Philippe Laporte, “Il n’y a pas d’exploitation animale sans sadisme”, Cahiers antispécistes, No. 15-16, April 1998, <http://cahiers-antispécistes.org/spip.php?article127> (στα γαλλικά)

¹² http://www.cyberactivist.blogspot.com/2003_08_01_archive.html

¹³ Η έρευνα διεξήχθη από την Jocelyne Porcher. Τα αποσπάσματα αυτά προέρχονται από την εργασία της (στα γαλλικά) με τίτλο “Ecrasement de la sensibilité des travailleurs dans les systèmes industriels de productions animales” at the “Homme et animal: de la douleur à la cruauté” conference, Paris, October 10, 2007.

Όχι, τους πρώτους τρεις ή τέσσερις μήνες, δε μπορούσα να το κάνω (να σκοτώσω τα πιο αδύναμα γουρουνάκια¹⁴), προτιμούσα να τα αφήσω να πεθάνουν μόνα τους. Αλλά κάποιες φορές παίρνει δύο μέρες και έτσι αποφάσισα να το κάνω εγώ, τουλάχιστον θα τα απαλλάξω από τη δυστυχία τους. Δε μου άρεσε να μένω έτσι αν δε μπορούσα να κάνω κάτι πια. Δε μου άρεσε να με τρώει, δε μου άρεσε να το αφήνω έτσι. Αποφάσισα λοιπόν να τα σκοτώνω, ... καλά, δεν κλαίω πια όταν το κάνω. Το συνήθισα, αλλά ήταν δύσκολο στην αρχή.

Μικροί κτηνοτρόφοι στις αναπτυσσόμενες χώρες

Στο άλλο άκρο των μοντέλων παραγωγής, η αλιεία και η κτηνοτροφία εφαρμόζονται με χαμηλή ή καμία επένδυση κεφαλαίων και αποτελεί έναν οικονομικό πόρο για πολλές οικογένειες στις φτωχές χώρες. Η κτηνοτροφία (των ζώων της ξηράς γης), αντιπροσωπεύει περίπου το 1,4% του παγκόσμιου ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (2005) και διεξάγεται από 1,3 δισ. ανθρώπους.¹⁵ Αυτή η αντίθεση μεταξύ μίας μικρής συμμετοχής στην παγκόσμια αξία παραγωγής και μίας πολύ μεγάλης

προσφοράς εργασίας, προκύπτει βασικά από το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής των ζώων που καταναλώνονται (ζώα που εκτρέφονται και σφαγιάζονται) προέρχεται από την εντατική κτηνοτροφία η οποία χρησιμοποιεί λίγα εργατικά χέρια, ενώ από την άλλη μεριά βρίσκονται αναρίθμητα εκτροφεία με πολύ χαμηλή παραγωγικότητα που ως επί το πλείστον αποτελούν μία δραστηριότητα προς προσωπικό όφελος των ιδιοκτητών. Η κτηνοτροφία αυτή θα λέγαμε είναι μία τόσο μίζερη δραστηριότητα που δε χρειάζεται καν βοσκοτόπια, μιας και χρησιμοποιεί κοινές εκτάσεις για βοσκή. Εδώ η εκτροφή ζώων είναι τυπικά μια δραστηριότητα για τους φτωχότερους ανθρώπους.¹⁶ Δεν απαιτεί καμία κατάρτιση, χρειάζεται πολύ λίγα κεφάλαια και σε ορισμένες περιοχές, δεν απαιτεί ούτε την ενοικίαση ούτε την ιδιοκτησία της γης (μικρά οικιακά αγροκτήματα ή χρήση κοινών εκτάσεων για βοσκή).

Η κατάσταση είναι παρόμοια και για την αλιεία: τα έσοδα 120 εκατομμυρίων ανθρώπων εξαρτώνται (τις περισσότερες φορές εν μέρει) από την αλιεία, με ένα μεγάλο ποσοστό (σε όρους απασχόλησης) της παραδοσιακής αλιείας που διενεργείται από τις φτωχότερες ομάδες του πληθυσμού.

Εργασία που καταστρέφει ζωές

Τα «ζωικά προϊόντα» αντιπροσωπεύουν το αποτέλεσμα μίας παράλογης οικονομικής δραστηριότητας, που καταστρέφει μυριάδες ζωές από θήρευση μεγάλης κλίμακας (αλιεία) ή καταδικάζει δισεκατομμύρια ζώα σε σκλαβιά με σκοπό τη θανάτωσή τους (εκτροφή ζώων), συχνά με την πιο ακραία καταπάτηση των συμφερόντων των ζώων. Η προαναφερθείσα πρόταση, απαιτεί

¹⁴ Οι εργάτες στις κτηνοτροφικές φάρμες πρέπει συχνά να σκοτώσουν τα χοιρίδια, καθώς υπάρχουν σήμερα φυλές χοίρων που είναι πολύ παραγωγικές. Οι χοιρομητέρες συχνά γεννούν περισσότερα χοιρίδια από όσα μπορούν να θρέψουν και όταν συμβεί αυτό, οι εργάτες δεν έχουν το χρόνο για να φροντίσουν τα μικρά ώστε να επιβιώσουν.

¹⁵ FAO, Livestock's long shadow – environmental issues and options, 2006, p. 271, <http://www.afpf-asso.org/afpf/vie/vie/images/FAO-Livestock-Environment.pdf>

¹⁶ Μεταξύ αυτών εκείνοι των οποίων το εισόδημα εξαρτάται (εν μέρει ή αποκλειστικά) από την κτηνοτροφία, είναι σχεδόν ένα δισεκατομμύριο άτομα των οποίων το καθημερινό εισόδημα είναι λιγότερο από 2 δολάρια ΗΠΑ, id., σ. 268.

την κατάργηση του κρέατος για αυτόν και μόνο τον λόγο. Οι εμπνευστές της θέλουν να τονίσουν ότι οι τεράστιες αδικίες που υφίστανται τα θύματα αυτής της σφαγής, είναι επαρκής λόγος για να δοθεί ένα τέλος στην κατανάλωση κρέατος. Αλλά και αν η δραστηριότητα αυτή αναλύεται μόνο σε σχέση με τις ανθρώπινες ανάγκες, προκύπτει ότι δεν είναι μόνο σε παγκόσμιο επίπεδο αναποτελεσματική, αλλά είναι και επιβλαβής:

Ορισμένα γεγονότα σχετικά με την αλιεία

Σε έγγραφο που δημοσιεύτηκε το 2007, ο FAO εκτιμά σε 120 εκατομμύρια τον αριθμό των ατόμων των οποίων το εισόδημα εξαρτάται (τουλάχιστον εν μέρει) από την αλιεία. (a) Ωστόσο, το νούμερο που αναφέρει για τους αλιείς στον κόσμο, είναι μόνο 27 εκατομμύρια (το 2000). (b) Η συνεισφορά της αλιείας στην ανθρώπινη διατροφή είναι γενικά χαμηλότερη σε σύγκριση με εκείνη των ζώων εκτροφής (με μεγάλες περιφερειακές ανισότητες). Η ετήσια κατά κεφαλήν κατανάλωση ψαριών, μαλακίων και μαλακόστρακων, είναι 16,2 κιλά (το 2002) σε όλο τον κόσμο, εκ των οποίων μόνο τα δύο τρίτα προέρχονται από την αλιεία (το υπόλοιπο προέρχεται από υδατοκαλλιέργειες). (c)

Άλλα στοιχεία (από στατιστικά του FAO) είναι διαθέσιμα σε ένα άρθρο από τον Roland Billard: (d) στο οποίο μαθαίνουμε ότι για το 2000, η αλιεία αποτελεί μόνο το 24% του συνολικού τوناζ της παραγωγής ζωικής σάρκας και μόνο το 9% του παγκόσμιου τوناζ των ζωικών προϊόντων (κρέας + γάλα + αυγά). Για λόγους που δε θα αναφέρουμε εδώ, αλλά οι οποίοι περιλαμβάνονται στο προαναφερθέν άρθρο, τα στοιχεία αυτά υπερεκτιμούν το τμήμα της αλιείας στην παραγωγή σάρκας προς κατανάλωση.

(a) http://www.fao.org/waicent/search/2_dett_fao.asp?strLang=es&pub_id=148994

(b) http://www.fao.org/docrep/005/y7300e/y7300e04.htm#P424_25152

(c) <http://www.greenfacts.org/en/fisheries/#4>

(d) <http://www.pubblicitaitalia.com/cocoon/pubit/riviste/articolo.html?idArticolo=7718&Testata=3> (στα γαλλικά)

Από την άποψη της διατροφής, τα ζωικά προϊόντα συνέβαλαν σε παγκόσμιο επίπεδο κατά μέσο όρο σε ποσοστό 17 τοις εκατό της ενέργειας και 33 τοις εκατό της πρωτεΐνης στο ανθρώπινο διαιτολόγιο το 2003 (...). Υπάρχουν έντονες διαφορές μεταξύ χωρών και ομάδων χωρών, με την κατανάλωση κρέατος να κυμαίνεται το 2003 μόνο 5 κιλά ανά άτομο και ανά έτος στην Ινδία και 123 κιλά στις Ηνωμένες Πολιτείες. (...) Όσον αφορά την υγεία και την ασφάλεια των τροφίμων, τα κτηνοτροφικά προϊόντα ως κατηγορία είναι πιο ευπαθή σε παθογόνους παράγοντες σε σχέση με άλλα προϊόντα διατροφής. Έχουν την ικανότητα να

μεταδίδουν ασθένειες από τα ζώα στον άνθρωπο (ζωονόσοι). Ο Παγκόσμιος Οργανισμός για την Υγεία των Ζώων (OIE), εκτιμά ότι όχι λιγότερο από το 60 τοις εκατό των ανθρώπινων παθογόνων και το 75 τοις εκατό των πρόσφατα εμφανισθέντων ασθενειών είναι ζωονοσογόνες. (...) Τα ζώα καταναλώνουν 77 εκατομμύρια τόνους πρωτεΐνης που περιέχονται στις ζωοτροφές, που θα

μπορούσαν ενδεχομένως να χρησιμοποιηθούν για την ανθρώπινη διατροφή, ενώ αποδίδουν μόνο 58 εκατομμύρια τόνους πρωτεΐνης μέσω των ζωικών προϊόντων διατροφής. Από την άποψη της διατροφικής ενέργειας, η σχετική ζημία είναι πολύ υψηλότερη.¹⁷

Βοηθώντας τους εργαζόμενους στη βιομηχανία κρέατος να αλλάξουν επάγγελμα

Παρά το γεγονός ότι το κρέας δεν είναι απαραίτητο για την ανθρώπινη διατροφή, είναι σήμερα αναγκαίο να εξασφαλιστεί ένα εισόδημα για τους εργαζόμενους που δουλεύουν στην παραγωγή του. Θα πρέπει να κατανοήσουμε ότι είναι ανήθικο να στηρίζουμε μια δραστηριότητα μόνο και μόνο επειδή δημιουργεί θέσεις εργασίας. (Θα πρέπει δηλ. να εγκαταλειφθούν οι προσπάθειες για την πρόληψη των ασθενειών ή των πολέμων, προκειμένου να διατηρηθούν θέσεις εργασίας στη φαρμακευτική βιομηχανία ή τη βιομηχανία στρατιωτικού εξοπλισμού;) Από την άλλη πλευρά, είναι ρεαλιστικό - και ηθικό - να φροντίσουμε το μέλλον εκείνων που ζουν σήμερα από τη ζωική παραγωγή, όταν θα επιχειρήσουμε να καταργήσουμε αυτές τις δραστηριότητες.

Εκατομμύρια φτωχές οικογένειες δε θα εγκαταλείψουν την κτηνοτροφία ή την αλιεία, εάν αυτό συνεπάγεται να μεταβούν από μία κατάσταση μεγάλης φτώχειας, σε μία κατάσταση μεγαλύτερης φτώχειας. Αυτό θα καταστεί δυνατό μόνο αν κατά το ίδιο χρονικό διάστημα οι πολιτικές δημιουργήσουν τις συνθήκες υπό τις οποίες θα αναπτυχθούν άλλες δραστηριότητες. Είναι επίσης αναγκαία η ύπαρξη κινήτρων, προκειμένου να διευκολυνθεί η μεταφορά των φυτικών προϊόντων προς ζώνες οι οποίες δεν παράγουν ούτε εισάγουν αρκετά για τη διατροφή του ανθρώπινου πληθυσμού.

Θα μπορούσε κανείς να προσθέσει, ότι η δραστηριότητα των μικρών και φτωχών κτηνοτρόφων, διακυβεύεται ήδη, ανεξάρτητα από την κατάργηση του κρέατος. Η ταχεία εξαφάνιση των μικρών επιχειρήσεων είναι αποτέλεσμα της μη οικονομικής τους βιωσιμότητας σε σχέση με τις τρέχουσες εξελίξεις στον τομέα της κτηνοτροφίας. Μια κοινωνική αντίδραση μπορεί να αποφευχθεί μόνο με πολιτικές που στοχεύουν στην ανάπτυξη θέσεων απασχόλησης σε άλλους τομείς. (Βλ. πίνακα αναπαραγωγής ανάλυση FAO)

Εφόσον η αλιεία, η κτηνοτροφία και οι απορρέουσες από αυτές δραστηριότητες αποτελούν μέρος ενός πιο πλούσιου οικονομικού ιστού, η φθίνουσα πορεία των τομέων αυτών δε θα έχει μακροπρόθεσμα αρνητικές συνέπειες. Πολλές βιομηχανίες εξαφανίστηκαν στο παρελθόν και η ζήτηση προσανατολίστηκε σε άλλες παραγωγές, οι οποίες παρέχουν επίσης θέσεις εργασίας. Το γεγονός παραμένει ότι οι οικονομικές δυσκολίες που συνδέονται με την κατάργηση του κρέατος, συγκεντρώνονται σε συγκεκριμένους πληθυσμούς (και συχνά σε ιδιαίτερες γεωγραφικές ζώνες, όπου η δραστηριότητα αυτές είναι σημαντικές), δημιουργώντας φόβο και οδηγώντας τον πληθυσμό σε ανασφάλεια. Εκτός αυτού, οι θέσεις εργασίας που εξαφανίζονται δεν αντικαθίστανται κατ' ανάγκη από νέες θέσεις εργασίας αμέσως, δημιουργώντας τον κίνδυνο μίας περιόδου μείωσης (ή μικρότερης αύξησης) των εισοδημάτων και της ζήτησης. Ακόμη και όταν αυτές οι καθυστερήσεις προσαρμογής απουσιάζουν, οι θέσεις εργασίας που χάνονται και οι θέσεις εργασίας που δημιουργούνται δεν είναι του ίδιου κοινωνικού επιπέδου.

Οι πρώτοι ανήκουν σε αποφασισμένους ιδιώτες, οι οποίοι ανθίστανται σε μία τρομακτική επιδείνωση της κατάστασής τους και οι δεύτεροι σε μη αποφασισμένους ιδιώτες, οι οποίοι δεν μπορούν να ασκήσουν πίεση για να βελτιώσουν την θέση τους. Αυτή η ίδια ασυμμετρία προσθέτει το βάρος της στο πως αντιλαμβάνεται η κοινή γνώμη αυτές τις εξελίξεις: μπορεί κανείς να συμπαθήσει πιο εύκολα ανθρώπους, οι οποίοι δείχνουν την ανησυχία τους όταν έρχονται αντιμέτωποι με ένα γεγονός που φοβάται ο καθένας (απώλεια της θέσης εργασίας και του

¹⁷ FAO, Livestock's long shadow, op. cit., pp. 269-270.

εισοδήματος), παρά άγνωστους δικαιούχους θέσεων εργασίας και κυρίως να νιώσει συμπόνια μπροστά στην άορατη δυστυχία των εκτρεφόμενων ζώων ή ψαριών. Γι' αυτό θα έχουμε μεγαλύτερη επιτυχία στην προσπάθειά μας να οδηγήσουμε τις κοινωνίες μακριά από την εποχή του κρέατος, εαν δεν τελματώσουμε στον σκόπελο «να σώσουμε τις θέσεις εργασίας ή να σώσουμε τα ζώα».

Το μέλλον των μικροκτηνοτρόφων σύμφωνα με τον FAO

«Οι σύγχρονες τάσεις των διαρθρωτικών αλλαγών υποδηλώνουν την πιθανή και πιθανώς επιταχυνόμενη έξοδο των μικροπαραγωγών κτηνοτρόφων στις αναπτυσσόμενες αλλά και στις ανεπτυγμένες χώρες. Η τάση αυτή ενδέχεται να συνεχιστεί, ακόμη και εκεί που αρμόδιοι θεσμικοί μηχανισμοί, όπως οι συνεταιρισμοί και η συμβολαιακή γεωργία (contract farming), μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη σύνδεση των μικροπαραγωγών με την ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό των αγροτικών επιχειρήσεων. Οι μηχανισμοί αυτοί είναι σημαντικοί για να εξουδετερώσουμε τις κοινωνικές επιπτώσεις των διαρθρωτικών αλλαγών. Ωστόσο, πολλοί φτωχοί άνθρωποι συμμετέχουν σε κτηνοτροφικές δραστηριότητες λόγω έλλειψη εναλλακτικών και όχι από επιλογή, που σημαίνει ότι η διάλυση των μικροκτηνοτρόφων δεν είναι πάντα κακό. Αυτό συμβαίνει ήδη σε χώρες του ΟΟΣΑ (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης), και σε γενικές γραμμές δεν θεωρείται ως ένα πρόβλημα όταν επαρκείς δυνατότητες απασχόλησης υπάρχουν σε άλλους τομείς.

Ωστόσο, δημιουργείται ένα μεγάλο κοινωνικό πρόβλημα, όταν αυτές οι ευκαιρίες απασχόλησης δεν υπάρχουν σε άλλους τομείς και τότε θα χρειαστούν κάποιες κοινωνικές δικλίδες ασφαλείας. Οι πολιτικές που θα προσπαθήσουν να ελέγξουν την πορεία των διαρθρωτικών αλλαγών, υπέρ των μικρών παραγωγών ή της οικογενειακής κτηνοτροφίας, θα είναι δαπανηρές. Όπως αποδεικνύεται από τη γεωργική πολιτική της ΕΕ, μπορεί να παρατείνουν τη διαδικασία και παρόλα αυτά μπορεί να αποτύχουν. Το πιο σημαντικό ζήτημα θα είναι να βρεθούν εναλλακτικές λύσεις για αυτούς τους ανθρώπους ώστε να κερδίσουν τα προς το ζην, εκτός του ζωικού ή του γεωργικού τομέα.»

Πηγή: FAO, Livestock's long shadow, op. cit., σ. 283

Το μέλλον των εργαζόμενων στην κτηνοτροφία ή την αλιεία είναι ένα θέμα που ορισμένοι υποστηρικτές της κατάργησης του κρέατος πρέπει να αντιμετωπίσουν με την επινόηση και την προώθηση πολιτικών που αποσκοπούν στην αναδιάρθρωση της οικονομικής επιβίωσης των εργαζόμενων αυτών. Αυτός είναι ένας από τους λόγους για τους οποίους το ζήτημα του κρέατος πρέπει να εξεταστεί σε πολιτικό επίπεδο. Η μετάβαση προς μία οικονομία από την οποία η ζωική παραγωγή θα έχει εξαφανιστεί, θα συμβεί με καλύτερες συνθήκες για τους εργαζόμενους, αν όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεση τους οι δημόσιες αρχές όσον αφορά την εδαφική ανάπτυξη, τις πολιτικές κατάρτισης και οικονομικής ενίσχυσης διαφόρων ειδών, κινητοποιηθούν για αυτό το αποτέλεσμα.

Η εξασφάλιση ενός οικονομικού μέλλοντος για τους εργαζόμενους στη βιομηχανία κρέατος, δεν είναι απλά μία αντίδραση στην κοινή γνώμη. Δεν υπάρχει πραγματική σύγκρουση μεταξύ της ηθικής και του ρεαλισμού. Είναι μόνο δίκαιο, όλοι οι πολίτες να συμβάλλουν (έστω και μόνο ως φορολογούμενοι) για τις απαιτούμενες οικονομικές ρυθμίσεις, αντί όλα τα έξοδα να βαρύνουν τους εργαζόμενους μίας βιομηχανίας, που εξυπηρετεί το σύνολο της κοινωνίας. Συχνά δεν έχουμε δυνατότητα επιλογής για ό,τι καταναλώνουμε, όπως δεν έχουμε για όποια δουλειά κάνουμε. Και πάνω απ' όλα: η κατάργηση του κρέατος ανήκει σε ένα κίνημα προς την κατεύθυνση ενός πολιτισμού που νοιάζεται για τις ανάγκες όλων των συναισθανόμενων όντων. Δεν πρόκειται για την καθιέρωση ενός είδους αντίστροφου σπισισμού (speciesism), όπου το γεγονός ότι και οι άνθρωποι είναι επίσης συναισθανόμενα όντα θα λαμβάνεται υπ' όψιν λιγότερο. Το να θεωρείται καθήκον της

κοινωνίας να εξασφαλίσει ότι οι πρώην εργαζόμενοι στη βιομηχανία κρέατος θα βρουν τη θέση που τους αρμόζει σε μία λιγότερο βίαιη κοινωνία, θα αποτελεί απόδειξη αυτής της διευρυμένης ανθρώπινης ευαισθησίας. Θα πρέπει επίσης να αρθεί ένα από τα εμπόδια για την πιο δίκαιη μεταχείριση των ζώων: ο φόβος ότι το τέλος του ανθρωποκεντρισμού¹⁸ θα οδηγήσει σε υποτίμηση των αξιών και των θεσμών οι οποίοι (κατά κάποιο τρόπο) χρησιμεύουν για να κατευνάζουν τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, αλλά και για να παρέχουν κάποια αλληλεγγύη.

5. ΚΡΕΑΣ ΜΕ ΕΓΓΥΗΣΗ ΚΑΛΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΖΩΩΝ: ΕΙΝΑΙ Η ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΛΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ;

«Δεν υπάρχει τίποτα κακό με την κατανάλωση κρέατος από ζώα που έχουν μεταχειριστεί καλά». Ακούμε συχνά αυτό το επιχειρήμα, το οποίο θεωρείται ως λογική επιχειρηματολογία από τους καταναλωτές ζωικής σάρκας. «Το σημαντικό είναι να αποφευχθεί ο βασανισμός.» Έτσι λοιπόν ξεκινά μια συζήτηση, με τις επιλογές: «Μεταχειριζόμαστε τα ζώα εκτροφής με πιο ανώδυνο τρόπο» ή «καταργούμε το κρέας». Οι περισσότεροι βρίσκουν την πρώτη επιλογή πιο λογική.

Μόλις το πρόβλημα παρουσιάζεται υπό αυτούς τους όρους, η συζήτηση περιορίζεται στο ζήτημα εάν ή όχι τα ζώα θα πρέπει να θανατώνονται για τροφή, ή εάν είναι ή όχι η πράξη της θανάτωσής τους ηθικά ανώδυνη. Δεν θα υπεισέλθω σε λεπτομέρειες σε αυτό το σημείο.¹⁹ Στην πραγματικότητα, είναι αμφίβολο αν η έκβαση της συζήτησης σχετικά με την πράξη της θανάτωσης θα βασιστεί αποκλειστικά και μόνο στην αντιπαράθεση ηθικών επιχειρημάτων για τη νομιμότητά της. Οι καταναλωτές κρέατος, οι οποίοι εγκρίνουν την παραγωγή ζωικών προϊόντων «καλής μεταχείρισης», λογικά θα πρέπει να πιστεύουν, ότι το να σκοτώσεις ανώδυνα ένα ζώο που έχει ζήσει μία ευχάριστη ζωή, είναι μία αδιάφορη πράξη. Αλλά στην προκειμένη περίπτωση ο ορθολογισμός αυτός, έχει το άρωμα μίας αμυντικής εκλογίκευσης, η οποία παρ' όλα αυτά δεν τους προστατεύει από το αρνητικό συναίσθημα που προκαλεί η οργανωμένη θανάτωση των ζώων. Κατά συνέπεια, είναι πιθανό ότι η αλλαγή της κοινής γνώμης για το θέμα αυτό θα εξασφαλιστεί αν γνωστοποιηθούν οι φρικαλεότητες που γίνονται στα σφαγεία.

Όπως σημειώνει η κοινωνιολόγος Claude Fischler: Η «βιομηχανία κρέατος» έχει μία δυσκολία. Υπάρχουν ορισμένες πτυχές της που κυριολεκτικά, δεν μπορούν να αποκαλυφθούν, και σε κάθε περίπτωση κανείς δεν θέλει να τις δει, ακόμη και στα πιο σύγχρονα σφαγεία, όπου η καλή διαβίωση των ζώων λαμβάνεται υπόψη. Ένα τηλεοπτικό πρόγραμμα παρουσίασε πρόσφατα ένα σύγχρονο σφαγείο, όπου τα ζώα μεταχειρίζονταν με προσοχή. Ακούγεται μουσική από αυλό, και τα ζώα έχουν ηρεμήσει με έναν ελαφρύ ψεκασμό νερού. Εκείνοι από τους οποίους ζήτησα να το σχολιάσουν αυτό, έχουν πει πολλές φορές ότι το κρίνουν το ίδιο σοκαριστικό. Έτσι, φαίνεται ότι δεν είναι μόνο η σκληρή μεταχείριση που είναι ενοχλητική. Είναι κάτι βαθύτερο, που καθιστά την ίδια την ιδέα της σφαγής δύσκολο να γίνει αποδεκτή, ιδιαίτερα τη μαζική σφαγή.²⁰»

Στην πραγματικότητα, οι δύο επιλογές – «κατάργηση κρέατος» ή «συνεχίζουμε να τρώμε τα ζώα με σεβασμό στην καλή διαβίωσή τους» - δε διαφοροποιούνται μόνο στο θέμα της θανάτωσης. Μία άλλη σημαντική διαφορά τις διαχωρίζει. Η διαφορά αυτή έχει να κάνει με πρακτικά θέματα: η επιλογή «καλή διαβίωση στην κτηνοτροφία» δεν είναι διαθέσιμη. Δεν υπάρχει οδός, η οποία ξεκινώντας εδώ και τώρα, θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια γενίκευση μιας κτηνοτροφίας, η οποία θα παρέχει φυσική και ψυχολογική άνεση για τα ζώα.

¹⁸ Υπό τη στενή έννοια της έντονης ανθρωπολατρίας, όπου ο άνθρωπος εξυψώνεται ενώ παράλληλα τα άλλα ζώα υποτιμούνται.

¹⁹ Δεν απορρίπτουμε τα ηθικά επιχειρήματα για την πράξη της θανάτωσης ή το «δικαίωμα στη ζωή», αλλά προτιμούμε να τονίσουμε αυτό που δεν εξετάζεται όταν η συζήτηση επικεντρώνεται σε αυτό το πρόβλημα.

²⁰ «Le consommateur partagé - entretien avec Claude Fischler», in Monique Paillat, ed., *Le mangeur et l'animal - Mutations de l'élevage et de la consommation*, Éditions Autrement, June 1997, p. 145, http://www.lemangeur-ocha.com/fileadmin/contenusocha/09-le_consommateur_partage.pdf (στα Γαλλικά)

Η εξέλιξη στην παραγωγή κρέατος

Από το 1950 έως το 2005, η ετήσια παραγωγή της αλιευτικής βιομηχανίας (εκτός της υδατοκαλλιέργειας) πενταπλασιάστηκε, από 19 στους 95 εκατομμύρια τόνους.²¹ Το 2002, το 72% των "αλιεύσιμων πόρων" εκμεταλλευόταν ταχύτερα από ό,τι μπορούσε να αντικατασταθεί.²²

Όσον αφορά την κτηνοτροφία, η παραγωγή κρέατος από ζώα ξηράς, έχει παραπάνω από πενταπλασιαστεί μέσα σε μισό αιώνα (1950-2000), αυξάνοντας την παραγωγή από 45 σε 233 εκατομμύρια τόνους το χρόνο.²³ Κατά την περίοδο 1990-2002, η ποσότητα του κρέατος που καταναλώθηκε, αυξήθηκε κατά 32% σε τόνους και κατά 12% κατ' άτομο.²⁴ Το 2002, η ετήσια κατανάλωση κρέατος ζώων της γης ανά άτομο έφθασε το επίπεδο των 40kg κατά μέσο όρο.²⁵ Οι προβλέψεις του FAO, όσον αφορά το 2015 και το 2030 προβλέπουν τη συνέχιση ενός ισχυρού ρυθμού αύξησης της παραγωγής.

Μεταξύ 2007 και 2016, σύμφωνα με κοινές προβλέψεις των FAO-OECD (Ο.Ο.Σ.Α. - Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης), η παγκόσμια παραγωγή κρέατος αναμένεται να αυξηθεί κατά 9,7% για το βόειο κρέας, κατά 18,5% για το χοιρινό και κατά 15,3% για το κοτόπουλο. Κυρίως στην Ινδία, την Κίνα και τη Βραζιλία. Από τώρα μέχρι το 2050, η παραγωγή κρέατος θα μπορούσε ακόμη και να διπλασιαστεί, από 229 εκατ. τόνους που ήταν στις αρχές της δεκαετίας του 2000, στους 465 εκατ. τόνους.²⁶

Έτσι σε απόλυτο επίπεδο, καθώς και με έναν συντελεστή απόκλισης, ισχυρές ανισότητες μπορούν να παρατηρηθούν στο παγκόσμιο πεδίο.²⁷ Κατά τα τελευταία χρόνια, η κατά κεφαλήν κατανάλωση έχει την τάση να αυξάνεται σταδιακά ή να σταθεροποιείται στις περισσότερες ανεπτυγμένες χώρες, έχει μειωθεί σε ένα μέρος της Αφρικής, ενώ η μεγαλύτερη αύξηση μπορεί να αποδοθεί σε λίγες χώρες όπως η Κίνα ή η Βραζιλία (για το 2005, οι δύο αυτές χώρες μόνο, αντιπροσωπεύουν πάνω από το 60% της παραγωγής κρέατος στο group των αναπτυσσόμενων χωρών, 49% μόνο για την Κίνα).²⁸ Η αύξηση του αριθμού των ζώων που θανατώνονται, είναι πολύ μεγαλύτερη από αυτήν της παραγωγής που μετράται σε τόνους, δεδομένου ότι οι κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις με την ταχύτερη ανάπτυξη είναι εκείνες με τα μικρότερα ζώα (πουλερικά). Η εκτροφή υδρόβιων ζώων σημειώνει μία ακόμα μεγαλύτερη αύξηση. Από το 1950 έως το 2005, η παραγωγή αυξήθηκε από 639.000 τόνους σε 63 εκατομμύρια τόνους.²⁹ Εδώ και πάλι πρόκειται για μικρά ζώα, που επιπλέον, δε συμπεριλαμβάνονται σε σχετική νομοθεσία για την προστασίას τους, τόσο κατά την εκτροφή όσο και κατά τη θανάτωσή τους.

²¹ FAO, <http://www.fao.org/fi/website/FIRetrieveAction.do?dom=topic&fid=16073>

²² UNEP, http://www.grid.unep.ch/activities/global_change/atlas/pdf/reagir_perte_biodiversite.pdf

²³ "Mankind Benefits from Eating less Meat", Terra Daily, April 18, 2006, http://www.terradaily.com/reports/Mankind_Benefits_From_Eating_Less_Meat.html

²⁴ INRA, "La consommation de produits carnés", Productions animales, No. 16, 2003, <http://www.inra.fr/productions-animales/an2003/num235/devine/rd235.htm> (στα Γαλλικά, περίληψη στα Αγγλικά)

²⁵ <http://earthtrends.wri.org/> (which quotes FAO figures).

²⁶ Laetitia Clavreul, "Le vrai faux déclin de la viande", Le Monde, September 23, 2007, p. 16 (στα Γαλλικά)

²⁷ Μέση ετήσια κατανάλωση ανά άτομο το 2002: 28 κιλά στις αναπτυσσόμενες χώρες και 78 κιλά στις ανεπτυγμένες χώρες (με μεγάλες διαφορές στις δύο ομάδες). Πηγή: FAO, Livestock's long shadow, op.cit. Για συμπληρωματικές στατιστικές ανά ομάδες χωρών, βλέπε A. W. Speedy, "Global Production and Consumption of Animal Source Foods", The Journal of Nutrition, November 2003, <http://jn.nutrition.org/cgi/content/full/133/11/4048S>

²⁸ FAO, Livestock's long shadow, op. cit.

²⁹ FAO, <http://www.fao.org/fi/website/FIRetrieveAction.do?dom=topic&fid=16073>

Νόμοι και Ετικέτες

Δύο παράγοντες σχετικοί με τη μερική προστασία των παραγωγικών ζώων παρουσιάζουν κάποια πρόοδο. Ο πρώτος αποτελείται από την υιοθέτηση σε ορισμένα κράτη νομοθεσίας που περιορίζει ή απαγορεύει ορισμένες πρακτικές: όπως η σίτιση με το ζόρι των πάπιων και χηνών, ο περιορισμός των χοιρομητέρων σε πολύ στενά κλουβιά, ο ευνουχισμός των χοιριδίων χωρίς αναισθητικό, η απαγόρευση των κλωβοστοιχιών, ή η απομόνωση των μικρών μοσχαριών σε πολύ στενούς χώρους όπου δεν μπορούν ούτε να γυρίσουν. Παρά το γεγονός ότι αυτές οι πρόοδοι είναι σημαντικές, παραμένουν παρόλα αυτά μικρής έκτασης.

Όταν ένας κλάδος έχει εγκατασταθεί για τα καλά σε κάποια περιοχή, συναντάει την αντίσταση της βιομηχανίας, η οποία οδηγεί σε σημαντική αποδυνάμωση των λίγων μέτρων που προβλέπονται, σε μεγάλες καθυστερήσεις στην ψήφιση νέων μέτρων, συχνά σε αναστολή του χρονοδιαγράμματος της εφαρμογής της προστατευτικής νομοθεσίας, και σε λιγότερο επιμελή έλεγχο της εφαρμογής του νόμου και της τιμωρίας όσων τον παραβιάζουν.

Τέτοιες νομοθετικές ρυθμίσεις αποτελούν πρόοδο διότι μπορούν να θέσουν τέλος σε κάποιους ιδιαίτερα επώδυνους ή αγχωτικούς παράγοντες για ορισμένα ζώα. Ωστόσο, τέτοια αποσπασματικά μέτρα, που εγκρίνονται και εφαρμόζονται τόσο αργά, δεν θα οδηγήσουν σε μία κατάσταση ευημερίας για τα ζώα. Αυτά είναι μόνο αποσπασματικές διορθώσεις των μεθόδων παραγωγής, οι οποίες έχουν σχεδιαστεί για να επιτευχθεί η μέγιστη παραγωγή σε ελάχιστο χρόνο, και με ελάχιστο χώρο και εργατικό δυναμικό, χωρίς να έχει σημασία ποιο θα είναι το κόστος για τα ζώα.

Ο δεύτερος παράγοντας που παρέχει κάποια προστασία για τα ζώα που προορίζονται για τη βιομηχανία κρέατος, έγκειται στην ανάπτυξη σήμανσης που θα χαρακτηρίζει τις κτηνοτροφικές επιχειρήσεις που τηρούν ορισμένες προδιαγραφές, συμπεριλαμβανομένων των υποχρεώσεών τους όσον αφορά τη μεταχείριση των ζώων.

Τέτοιες κτηνοτροφικές επιχειρήσεις αποτελούν ένα μικρό μέρος της παραγωγής, και συνυπάρχουν με εκείνες που παράγουν φθηνότερα κρέατα χωρίς καμία εγγύηση για τα ζώα (εκτός από τους βασικούς κανόνες). Η σήμανση έχει αναπτυχθεί ως επί το πλείστον από ομάδες παραγωγών ή διανομέων,³⁰ ενίοτε με την ενεργό στήριξη οργανώσεων προάσπισης των ζώων (μερικές από τις οποίες δημιουργούν τις δικές τους προδιαγραφές και τη δική τους σήμανση).³¹ Αυτή η υπο-ομάδα των κτηνοτροφικών επιχειρήσεων παρέχουν, στις χώρες όπου υπάρχουν, καλύτερες συνθήκες διαβίωσης για τα ζώα σε κάποια σημεία. Ωστόσο, εξακολουθούν να απέχουν πολύ από την ιδυλλιακή εικόνα της φάρμας όπου τα ζώα χοροπηδούν ελεύθερα σε απέραντα λιβάδια, έχοντας τη δυνατότητα να αναπτύσσουν κοινωνικές σχέσεις και έχοντας πρόσβαση σε μεγάλους και άνετους στάβλους, όπου μετά μεταφέρονται και θανατώνονται ανώδυνα.³²

Μία γενικευμένη καλή διαβίωση των ζώων: ένα απαιτηλό μέλλον

Το κίνημα για την κατάργηση του κρέατος δεν έχει ως στόχο να αμαυρώσει την πρόοδο που σημειώθηκε από τη νομοθεσία, ούτε να αμφισβητήσει το γεγονός ότι οι καταναλωτές των προϊόντων ζωικής προέλευσης που επιλέγουν κρέας με σήμανση καλής μεταχείρισης προκαλούν λιγότερες βλάβες στα ζώα από εκείνους που δεν το επιλέγουν. Ωστόσο, αντιλαμβάνεται το ρόλο του, στο να δείξει ότι είναι ουτοπικό να φαντάζεται κανείς ότι θα έρθει η ημέρα, όπου μία αξιοπρεπής ζωή και

³⁰ Επίσημη επισήμανση για το κρέας εξετάζεται στην ΕΕ, κατά το πρότυπο της τρέχουσας επισήμανσης των αυγών

³¹ Για την περίπτωση των ΗΠΑ, βλ. Andrew Martin, "Meat Labels Hope to Lure the Sensitive Carnivore", The New York Times, October 24, 2006

³² Στη Γαλλία, η ιστοσελίδα PMAF παρέχει λεπτομερείς πληροφορίες (στα γαλλικά και αγγλικά) σχετικά με τις βελτιώσεις που εγγυώνται οι διάφορες ετικέτες. Παραθέτει επίσης τις πιο κατάφωρες αιτίες δυστυχίας των ζώων σε αυτά τα εκτροφεία: <http://www.pmaf.org/labels/page3.php>

ένας ανώδυνος θάνατος μπορεί να εξασφαλιστεί για τα δισεκατομμύρια ζώα που θανατώνονται κάθε χρόνο στον κόσμο για τη διατροφή των ανθρώπων.

Η συνεχιζόμενη κατανάλωση κρέατος, σε συνθήκες που εγγυώνται μία καλή ζωή και έναν καλό θάνατο για όλα τα ζώα που καταναλώνονται, είναι ένας μύθος. Αυτός ο μύθος πρέπει να καταστραφεί, επειδή οι ψευδείς υποσχέσεις για ένα μέλλον που θα αποτελείται από «ευτυχισμένες φάρμες», επιτρέπει στη βιομηχανία κρέατος να συνεχίζει τις αμέτρητες φρικαλεότητες που διαπράττει κατά των ζώων και αναβάλλει επ' αόριστον τις αναγκαίες αποφάσεις για να σταματήσουν.

Θα μπορούσε η λύση να είναι, να καταργηθούν οι κτηνοτροφικές μονάδες «στρατόπεδα συγκέντρωσης» που γεννήθηκαν από την επιστήμη ζωικής παραγωγής, και να αντικατασταθούν από επιχειρήσεις ελεύθερας βοσκής όπου τα ζώα θα έχουν το πλεονέκτημα του φρέσκου αέρα και της ελεύθερης κίνησης σε χλοερά λιβάδια;

Αλλά πού θα βρεθεί η διαθέσιμη γη που θα επιτρέψει στον τεράστιο αριθμό ζώων που εκτρέφονται σήμερα, να ζήσουν σε οτιδήποτε άλλο εκτός από συνθήκες έντονου συνωστισμού; Που θα βάλουμε τις πόλεις, τους δρόμους και τις καλλιέργειες; Θα μπορούσε η λύση να είναι οι κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις να απασχολούν εργαζόμενους που έχουν εκπαιδευτεί για να κατανοούν και να σέβονται τις ανάγκες των ζώων, και που είναι ικανοί να εξασφαλίζουν κάποια επιμελή φροντίδα για αυτά; Αλλά πώς μπορεί ένας αγρότης που παράγει κρέας κοτόπουλου με χιλιάδες πουλιά και με την καλύτερη θέληση στον κόσμο, να τους εξασφαλίζει τις κατάλληλες συνθήκες διαβίωσης; Πως θα μπορούσε, για παράδειγμα, να φροντίζει τα άρρωστα ζώα, όταν δεν έχει καν το χρόνο να εξετάσει κάθε ζώο κάθε μέρα; Ή αλλιώς πόσα εκατομμύρια επιπλέον άνθρωποι θα πρέπει να προσληφθούν για να φροντίζουν τα ζώα σωστά; Και κατά συνέπεια πόσο θα πρέπει να αυξηθεί η τιμή του κρέατος;

Και έως ποιο σημείο μπορούμε να αναμένουμε τον καταναλωτή να αγοράσει το κρέας σε μία υψηλή τιμή, ενώ άλλες επιχειρήσεις, εδώ ή αλλού, θα προσφέρουν φθηνά κρέατα που παράγονται υπό τρομακτικά σκληρές συνθήκες; Έως ποιο σημείο θα επιτρέψουν στον εαυτό τους οι κτηνοτρόφοι να αναπτύξουν αγάπη για τα ζώα τους, που θα προέρχεται από την συνεχή φροντίδα για αυτά, όταν αυτή η αγάπη θα τους κάνει να αισθάνονται λύπη, όταν θα τα στέλνουν προς σφαγή; Έως ποιο σημείο μπορούν να αδιαφορούν για το κόστος αυτής της φροντίδας που θα κάνει την επιχείρησή τους λιγότερο κερδοφόρα; Είναι εύκολο για αυτούς να αντιμετωπίσουν τα ζώα ταυτόχρονα ως συναισθανόμενα όντα που έχουν τεθεί υπό την προστασία τους και ως εμπορεύματα από τα οποία εξαρτάται το εισόδημά τους;

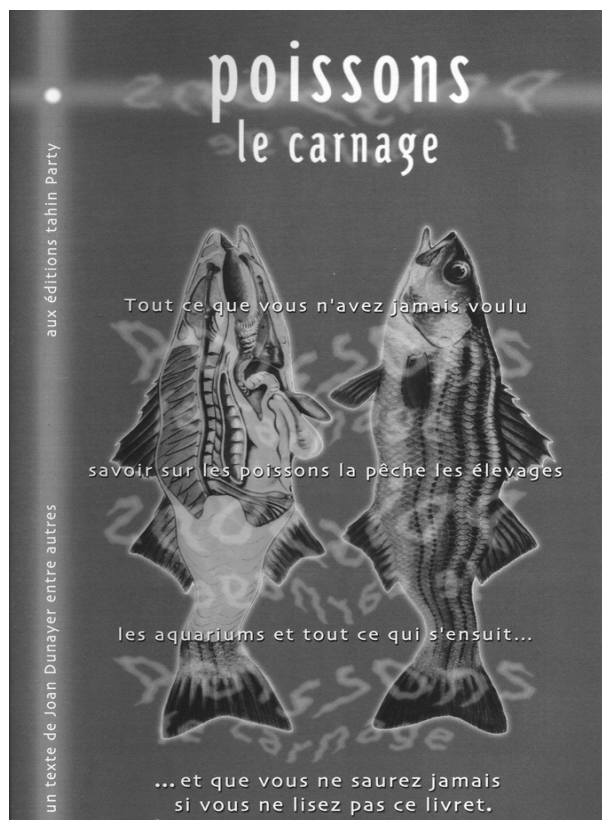
Θα μπορούσε η λύση να είναι η θέσπιση αυστηρών κανόνων, που θα άφηνε χώρο μόνο για τις κτηνοτροφικές μονάδες που σέβονται πραγματικά την καλή διαβίωση των ζώων; Πώς θα μπορούσε να διασφαλιστεί ότι η εν λόγω καλή μεταχείριση είναι και «καλή» και δεν είναι μία απλή εκτέλεση των πιο αποτρόπαιων πρακτικών; Ποιος θα πληρώσει τις δεκάδες χιλιάδες επιθεωρητές που απαιτούνται, για να ελέγχουν προσεκτικά αν οι νόμοι τηρούνται; Και αν δεν τηρούνται, με ποιον τρόπο τα ζώα, που δεν μπορούν ούτε να μιλήσουν ούτε να υπερασπιστούν τους εαυτούς τους, θα απαιτήσουν να γίνουν σεβαστά τα δικαιώματά τους, ακόμα και αν αυτά έχουν γίνει νόμος;

Να τρώμε λιγότερο κρέας; Αυτό θα ήταν ασφαλώς μία πολύ αξιοσημείωτη πρόοδος. Αλλά ακόμη και αν διαιρέσουμε την κατανάλωση δια του δέκα, πάλι δισεκατομμύρια ζώα θα θυσιάζονται κάθε χρόνο.

Ο ισχυρισμός ότι οι ανθρώπινες κοινωνίες έχουν τις νομικές, ψυχολογικές, τεχνικές και οικονομικές δυνατότητες για να δημιουργήσουν ένα σύστημα με το οποίο δισεκατομμύρια ζώα θα θανατώνονται χωρίς αγωνία και πόνο, είναι εντελώς ψέμα. Να ισχυριζόμαστε ότι μπορούμε να προσφέρουμε μια αξιοπρεπή ζωή στα παραγωγικά ζώα, που είναι πολύ περισσότερα από τους ανθρώπους και να αφιερώσουμε σε αυτά ένα μικρό μέρος του λιγοστού εργατικού δυναμικού που απασχολείται στην παραγωγή, είναι εντελώς ψέμα. Όσο και να μειώσουμε την κατανάλωση κρέατος, ο ρυθμός ανάπτυξης είναι τόσο μεγάλος ώστε τα δεινά που θα γλιτώσουν από τη νομοθετική πρόοδο ή με την

προσοχή ορισμένων καταναλωτών στις συνθήκες εκτροφής, είναι πολύ λιγότερα από εκείνα που προστίθενται από την ετήσια αύξηση της παραγωγής.

Ωστόσο, θα μπορούσε να πει κανείς, υπάρχουν καλοί κτηνοτρόφοι. Τα ζώα ζουν μία ευχάριστη, αν και σύντομη ζωή μαζί τους. Γιατί δε διαχωρίζουμε τα χλωρά από τα ξερά αντί να προσπαθούμε να καταργήσουμε ολόκληρη την κτηνοτροφία; Η ανθρώπινη δουλεία δεν καταργήθηκε, επειδή δεν υπήρχαν καλοί ιδιοκτήτες σκλάβων ή ευτυχισμένοι σκλάβοι. Δεν είναι καν αλήθεια ότι όλοι οι σκλάβοι ζούσαν καλύτερα μετά την απελευθέρωσή τους. Παρ' όλα αυτά, στην πράξη, η απόλυτη εξουσία από τους ιδιοκτήτες προς τους δούλους είναι εξαιρετικά επιβλαβής για τους περισσότερους από αυτούς. Δεν είναι δυνατόν να δημιουργηθούν φίλτρα, τα οποία θα αφήνουν μόνο τους υποδειγματικούς αφέντες να δραστηριοποιούνται.

Με τον ίδιο τρόπο (αφήνοντας κατά μέρος το πρόβλημα της θανάτωσης), το κρέας πρέπει να καταργηθεί όχι επειδή δεν υπήρξαν ποτέ καλοί κτηνοτρόφοι. Πρέπει, επειδή δεν είναι αλήθεια πως μπορούμε να αφήσουμε μόνο τις καλές κτηνοτροφικές επιχειρήσεις να λειτουργούν και να εξασφαλίσουμε ότι θα παραμείνουν καλές. Ίσως θα ήταν δικαιολογήσιμο, το να προσπαθήσει κανείς να βρει το δρόμο προς αυτή την επιλογή (αν και παραμένει μεγάλος ο κίνδυνος της αποτυχίας), εάν η συνέχιση της κτηνοτροφίας ήταν ζωτικής σημασίας. Αλλά το κρέας δεν είναι απαραίτητο και θα ήταν εγκληματικό να επιτρέψουμε να συνεχιστεί αυτό, στο όνομα της αναζήτησης αυτής της απίθανης λύσης.

Όσον αφορά την αλιεία, αυτή συνεπάγεται συνήθως μία αργή και επίπονη αγωνία για τα ζώα που ψαρεύονται.³³ Τι στο καλό θα μπορούσε να σημαίνει ευημερία στην αλιεία και ποιοι θα κάνουν τον κόπο να την εφεύρουν; Στην πράξη, εφόσον τα ζώα είναι εμπορεύματα που προορίζονται για πώληση σε μεγάλη κλίμακα σε μία ανταγωνιστική αγορά, θα υπάρξει σύγκρουση μεταξύ των συμφερόντων τους

και των οικονομικών συμφερόντων των παραγωγών, καθώς ο παραγωγός θα είναι πάντα υπό πίεση για τη μείωση του κόστους.

Πρέπει επίσης, να ληφθούν υπ' όψιν οι ψυχολογικές πτυχές των διατροφικών επιλογών μας. Ακριβώς όπως οι κτηνοτρόφοι οι οποίοι αρχίζουν από την εκτροφή ζώων περισσότερο ανθρωπιστικά και μπορεί να διολισθήσουν σε πρακτικές πιο επικερδείς αλλά λιγότερο ανθρωπιστικές, έτσι και οι καταναλωτές μπορεί να διολισθήσουν επίσης.

Πότε όμως η σφαγή των ζώων μπορεί να θεωρηθεί ανθρωπιστική, ώστε να είναι αρκετά ηθικό για μας να τα φάμε;

Για να πείσουμε έναν παμφάγο να πάψει να τρώει κρέας και επειδή όλοι μπαίνουμε συχνά στον πειρασμό να ακολουθήσουμε τη εύκολη οδό, μία σαφής διαχωριστική γραμμή ενάντια στην κατανάλωση ζωικών προϊόντων, είναι ο καλύτερος τρόπος για να εξασφαλίσουμε ότι κάποιος τρώει ηθικά - και ότι παραμένει σε αυτό.³⁴

³³ Σχετικά με τους όρους αλίευσης ψαριών, βλ. στην ενότητα "Commercial fishing" in Joan Dunayer, *Poissons, le carnage, tahin-party*, April 2004. Μπορείτε να το κατεβάσετε (στα Γαλλικά) από εδώ: <http://tahin-party.org/dunayer.html>

³⁴ Peter Singer and Jim Mason, *The Way we Eat*, Rodale, 2006, p. 257.

6. ΓΙΑ ΜΙΑ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑΣ

Το αίτημα για την κατάργηση του κρέατος ξεπροβάλλει σε έναν κόσμο όπου τα περιβαλλοντικά προβλήματα γίνονται ολοένα και πιο σημαντικά. Υπάρχει, σε διάφορα επίπεδα, μια πραγματικά στενή σχέση μεταξύ του ζητήματος της οικολογίας και του ζητήματος των ζώων, χωρίς όμως το πρόβλημα του κρέατος να είναι "θέμα προς επίλυση", στην σημερινή επικρατούσα μορφή της οικολογίας.

Παρεμφερή θέματα

Η στενή γειτνίαση μεταξύ των δύο τομέων εξαρτάται από την οπτική γωνία που εξετάζεται αυτή η σχέση και από τα εργαλεία που απαιτούνται για την πραγματοποίησή της. Και στις δύο περιπτώσεις για την κατανόησή της, απαιτείται υψηλή νοημοσύνη ώστε να μπορέσουμε να απαγκιστρωθούμε από τους ίδιους τους εαυτούς μας (από τον ανθρωποκεντρισμό μας).

Η γειτνίαση αυτή, θα μας φέρει αντιμέτωπους με περιστατικά μη οικεία και με υπάρξεις διαφορετικές από εμάς, τις οποίες θα πρέπει να κατανοήσουμε και να φροντίσουμε και οι οποίες δεν είναι ικανές από μόνες τους, να διεκδικήσουν τα συμφέροντά τους, είτε ανταμείβοντάς μας είτε απειλώντας μας με αντίποινα: τα κοτόπουλα δε θα στραφούν εναντίον των καταβροχθιστών τους, και οι μελλοντικές γενιές και τα θύματα των ρυπογόνων δραστηριοτήτων μας, δε θα μας προσφέρουν τίποτα εις αντάλλαγμα αν αποφύγουμε να τους προκαλέσουμε βλάβη. Για αυτόν τον λόγο, ένα ικανοποιητικό αποτέλεσμα γενικά δεν επιτυγχάνεται υπολογίζοντας μόνο την αλληλεπίδραση προσωπικών ή επαγγελματικών επιρροών που διαμορφώνουν την καθημερινή συμπεριφορά μας (στην προκειμένη περίπτωση, δεν υπάρχει τέτοια επιρροή).

Η καλή διαχείριση του περιβάλλοντος, είχε επισημανθεί πολύ καρό πριν από τους οικονομολόγους ως ένας τομέας όπου η αγορά έχει αποτύχει. Οι συμβατικές σχέσεις προσφοράς ζήτησης, δεν οδηγούν πάντα σε μία ικανοποιητική κατάσταση, λόγω του ότι οι εμπλεκόμενοι παράγοντες επηρεάζονται από την σπουδαιότητα των εξωτερικοτήτων (μιλάμε για εξωτερικότητες όταν υπάρχουν επιδράσεις αρνητικές ή θετικές προς έναν τρίτο παράγοντα, ο οποίος δε συμμετέχει στην εν λόγω εμπλοκή και δεν έχει καμία οικονομική συναλλαγή με τους άλλους παράγοντες). Έτσι, αν μία επιχείρηση χρησιμοποιεί μία τεχνική παραγωγής που βλάπτει την ποιότητα του αέρα ή το νερό, έχουμε ένα αποτέλεσμα αρνητικό για τους χρήστες αυτών των φυσικών πόρων (αρνητική εξωτερικότητα). Αλλά αυτό δεν επηρεάζει ούτε τα κόστη ούτε τα κέρδη των επιχειρήσεων, και ούτε έχει τη δυνατότητα να υποδείξει πως θα λειτουργούν αυτές οι επιχειρήσεις ώστε να έχουν αποδοτικότητα χωρίς να βλάπτουν το περιβάλλον. Τα θύματα της ρύπανσης είναι έξω από τη σχέση μεταξύ του προμηθευτή και των πελατών της, έτσι ώστε τα προϊόντα με αρνητικές εξωτερικότητες παράγονται σε υπερβολικές ποσότητες σε σχέση με ό,τι θα είχε αποφασιστεί αν είχε ληφθεί υπόψη, το κόστος που υφίστανται οι τρίτοι. Η ύπαρξη εξωτερικοτήτων (ιδιαίτερης σημασίας) εκτιμάται ως εκ τούτου, μεταξύ των καταστάσεων που μπορούν να διορθωθούν από τις δημόσιες πολιτικές.

Η περίπτωση του κρέατος είναι παρεμφερής: είναι ένα προϊόν του οποίου η παραγόμενη ποσότητα ρυθμίζεται από τις σχέσεις μεταξύ των προμηθευτών (κτηνοτρόφοι, αλιείς, μεταποιητές, διανομείς, κ.λπ.) και αγοραστών (καταναλωτές). Τώρα υπάρχουν τρίτα μέρη, θύματα των τεράστιων αρνητικών εξωτερικοτήτων - τα ζώα που τρώγονται - των οποίων τα συμφέροντα δεν υπολογίζονται καθόλου στις αποφάσεις όσον αφορά την παραγωγή. Οικονομικά δεν υπολογίζονται, εκτός αν οι προμηθευτές ή οι αγοραστές αποφασίσουν να τους εκπροσωπήσουν. Όπως και στην περίπτωση των δραστηριοτήτων που προκαλούν την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, έτσι και εδώ οι όποιες εθελοντικές αλλαγές στην συμπεριφορά, είναι ανεπαρκείς για την επίλυση του προβλήματος.

Οι άνθρωποι έχουν σε κάποιο βαθμό την ικανότητα να κατανοούν ότι οφείλουν να δείξουν έλεος για τα αβοήθητα θύματα των πράξεών τους. Διαθέτουν όμως σε πολύ μικρότερο βαθμό την ικανότητα να τα βοηθήσουν αποτελεσματικά μόνο με αυθόρμητες ατομικές αποφάσεις. Μπορούν όμως να βρουν έμμεσους τρόπους για να επιτευχθεί αυτό, εφαρμόζοντας διατάξεις που υποκινούν ή υποχρεώνουν να κάνουμε το σωστό. Όσον αφορά το κρέας, η απαγόρευση είναι ευτυχώς ένας εξαιρετικά απλός και αποτελεσματικός τρόπος, σε σύγκριση με άλλα θέματα, όπου οι λύσεις είναι πιο περίπλοκες.³⁵

Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της κτηνοτροφίας

livestock's long shadow environmental issues and options

Οι στενοί δεσμοί μεταξύ του οικολογικού ζητήματος και του ζητήματος των ζώων, δεν περιορίζονται στις διαρθρωτικές ομοιότητες των δύο προβλημάτων (η ομοιότητα των προσεγγίσεων είναι αναγκαία για την κατανόηση και την επίλυσή τους). Υπάρχει ένα ακόμη σημαντικό κοινό σημείο: η κτηνοτροφία, είναι ένα περιβαλλοντικό ζήτημα, όσον αφορά τη χρήση υποβαθμισμένων ή εξουθενωμένων φυσικών πόρων.

Οι επιπτώσεις της κτηνοτροφίας στο περιβάλλον είναι πολύ σημαντικές: η κατανάλωση κρέατος κάνει κακό στο περιβάλλον! Αυτό είναι το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε ο Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (FAO), ο οποίος δημοσίευσε στις 29 Νοεμβρίου 2006, μία έκθεση σχετικά με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της κτηνοτροφίας. Η κτηνοτροφία είναι «μία από τις κύριες αιτίες όλων των περιβαλλοντικών προβλημάτων», δηλώνει ο Henning Steinfeld, ένας από τους συγγραφείς της.

Μετρώντας σε ισοδύναμα CO₂ τη συμβολή της κτηνοτροφίας στην παγκόσμια αύξηση της θερμοκρασίας, διαπιστώνουμε ότι είναι μεγαλύτερη από αυτήν του τομέα των μεταφορών. Η δραστηριότητα αυτή, είναι υπεύνη για το 65% των εκπομπών οξειδίου του αζώτου, ένα αέριο με δυναμικό υπερθέρμανσης του πλανήτη 296 φορές ισχυρότερο από αυτό του CO₂, και απελευθερώνεται κυρίως από την κοπριά. Επιπλέον, τα βοοειδή παράγουν το 37% των εκπομπών μεθανίου που συνδέονται με τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Αυτό το αέριο, που παράγεται από το πεπτικό σύστημα των μηρυκαστικών, έχει επίδραση 23 φορές μεγαλύτερη από το CO₂ στην υπερθέρμανση του πλανήτη.

Οι βοσκότοποι καταλαμβάνουν το 30% της επιφάνειας της γης, ενώ το 33% της καλλιεργήσιμης έκτασης χρησιμοποιείται για την παραγωγή ζωοτροφών - και αυτή η επιφάνεια δεν επαρκεί για να καλύψει τη ζήτηση, πράγμα που σημαίνει ότι νέα δάση πρέπει να κοπούν. Άλλες αρνητικές επιπτώσεις: το 20% των βοσκότοπων έχει υποβαθμιστεί από την υπερβόσκηση, με αποτέλεσμα τη διάβρωση του εδάφους και τη συμπίεση, (αυτή η δραστηριότητα θεωρείται επίσης ως «μία από τις πιο επιβλαβείς για τους υδάτινους πόρους»)³⁶.

Η υποβάθμιση των υδάτων, η αποψίλωση των δασών, η διάβρωση του εδάφους (και σε ορισμένες περιοχές η ερημοποίηση) που προκαλούνται από την κτηνοτροφία, καταστρέφουν ή αποδυναμώνουν το φυσικό περιβάλλον των άγριων ζώων, με αποτέλεσμα λιγότερα από αυτά να είναι σε θέση να

³⁵ Για παράδειγμα, κανείς δεν μπορεί να φανταστεί ότι το πρόβλημα της υπερθέρμανσης του πλανήτη θα μπορούσε να λυθεί με ένα απλό διάταγμα που θα απαγορεύει όλες τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου.

³⁶ Gaëlle Dupont, "L'élevage contribue beaucoup au réchauffement climatique", Le Monde, December 4, 2006 (στα Γαλλικά).

επιβιώσουν και να αναπαραχθούν. Η κτηνοτροφία επίσης, ευθύνεται για το θάνατο άγριων ζώων, δεδομένου ότι το 24% των αλιευμάτων (2004) χρησιμοποιούνται για τη διατροφή των ζώων εκτροφής.³⁷ Τέλος, η πρόσφατη άνοδος των τιμών των δημητριακών είναι μία υπενθύμιση, ότι οι διαφορετικές χρήσεις της καλλιεργήσιμης γης βρίσκονται σε ανταγωνισμό μεταξύ τους (π.χ. καλλιέργειες για την παραγωγή τροφίμων, καλλιέργειες για την παραγωγή ζωοτροφών, ή την παραγωγή βιοκαυσίμων) και ότι μέσα από τις διαφορές της αγοραστικής δύναμης, η κατανάλωση κρέατος μπορεί να συμβάλει στην αύξηση της φτώχειας και του υποσιτισμού στις φτωχότερες ομάδες ανθρώπων.³⁸

Οι επιπτώσεις της αύξησης της τιμής των σιτηρών, ποικίλλουν ανάλογα με την αγοραστική δύναμη: στις ανεπτυγμένες χώρες, το κόστος των τροφίμων αντιπροσωπεύει το 10% έως 20% του προϋπολογισμού των νοικοκυριών, έναντι του 60% έως 90% στις φτωχότερες χώρες. «Όταν το 90% των δαπανών δαπανάται στην αγορά τροφίμων, μία αύξηση του 20% της τιμής των σιτηρών είναι απλά καταστροφική».³⁹

Είναι η λύση, ο δρόμος προς μία εντατική, οικολογική, κτηνοτροφία;

Η κατανάλωση του κρέατος προκαλεί τεράστιες βλάβες στα ζώα που εκτρέφονται ή αλιεύονται, και επίσης προκαλεί την εξαφάνιση των άγριων ζώων. Υποβαθμίζει το έδαφος, το νερό, τα δάση, κλπ. Λόγω της άνισης κατανομής του εισοδήματος, επιβαρύνει περισσότερο τους πιο φτωχούς ανθρώπους. Είναι τότε δυνατόν να πούμε ότι αν εφαρμοζόντουσαν πολιτικές για την επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων που συνδέονται με την κτηνοτροφία, θα ήταν κατ' ανάγκη καλές για τους ανθρώπους, για τα ζώα και για τον πλανήτη;

Οι κατευθύνσεις που προτείνονται στην έκθεση του 2006 του FAO δίνουν μικρά περιθώρια αισιοδοξίας. Οι προτάσεις έγιναν γύρω από την παραδοχή της συνεχούς αύξησης της κατανάλωσης κρέατος, έτσι ώστε το ερώτημα που θέτουμε γίνεται: «Πώς να παράγουμε περισσότερο κρέας, περιορίζοντας ταυτόχρονα την οικολογική καταστροφή;» Η προτεινόμενη λύση θα μπορούσε να θεωρηθεί ως εξέλιξη προς την κατεύθυνση της «εντατικής οικολογικής κτηνοτροφίας». Αυτό απαιτεί πολιτικές, που θα συμπεριλάβουν το περιβαλλοντικό κόστος στη διαμόρφωση των τιμών, έτσι ώστε οι υποβαθμισμένοι ή εξαντλήσιμοι πόροι να πάψουν να σπαταλούνται: να σταματήσουν οι επιδοτήσεις προς την κτηνοτροφία, να αυξηθεί η τιμή του νερού, να αυξηθεί το κόστος χρήσης γης (ιδιαίτερα να μπει ένα τέρμα στη βοσκή σε κοινή γη χωρίς χρέωση), και να εφαρμοστεί η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει».

Ταυτόχρονα, πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή, οικονομικές ενισχύσεις και δημόσια μέσα (όπως η έρευνα) για τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της κτηνοτροφίας, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι οι επιπτώσεις αυτές διαφέρουν ανάλογα με το είδος. Για ίση ποσότητα παραγόμενου κρέατος, τα βοοειδή έχουν τη μεγαλύτερη συμβολή στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου και όταν εκτρέφονται σε εκτατική γεωργία, συμβάλλουν περισσότερο στην υποβάθμιση του εδάφους. Σε αυτήν την ιεραρχία της οικολογικής βλάβης, οι πτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις είναι εκείνες με τις

³⁷ FAO, Livestock long shadow, op. cit., p. 205. Το κεφάλαιο 5 αυτής της έρευνας πραγματεύεται τις επιπτώσεις της κτηνοτροφίας στη βιοποικιλότητα.

³⁸ Η αύξηση της τιμής των σιτηρών έχει επίσης ως αποτέλεσμα την αύξηση του εισοδήματος των αγροτών που τα καλλιεργούν για να τα πουλήσουν, μεταξύ των οποίων είναι οι παραγωγοί στις αναπτυσσόμενες χώρες. Ωστόσο, πολλές από τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες είναι καθαρά εισαγωγείς σιτηρών. Σε αυτές τις χώρες, η παραγωγή των φτωχότερων αγροτών κυρίως καταναλώνεται από την οικογένεια. Οι μεγαλύτεροι εξαγωγείς δημητριακών, είναι οι πλούσιες χώρες (π.χ. ΗΠΑ, Γαλλία, Αυστραλία, Καναδάς) ή χώρες ενδιάμεσης ανάπτυξης (π.χ. Αργεντινή, Κίνα, Ρωσία). Σχετικά με τον αντίκτυπο της άνοδου των τιμών των σιτηρών, δείτε “Cheap no More” and “The end of cheap food”, The Economist, December 6, 2007,

³⁹ Laetitia Clavreul, “Envolée du prix des céréales : menace sur les pays pauvres”, Le Monde, October 16, 2007, <http://www.lemonde.fr/web/article/0,1-0@2-3220,36-967521@51-959022,0.html>, (στα γαλλικά)

λιγότερες επιπτώσεις. Επίσης, είναι λιγότερο αναποτελεσματικές, αν λάβουμε υπόψη την παραγόμενη τροφή σε σχέση με τα τρόφιμα που καταναλώνουν τα ζώα.

Σύμφωνα με την έκθεση του FAO, η βιομηχανοποίηση της κτηνοτροφίας, δεν αποτελεί πρόβλημα από μόνη της. Αυτό που είναι πρόβλημα (όσον αφορά την περιβαλλοντική ζημία), είναι η συγκέντρωση των κτηνοτροφικών μονάδων σε ορισμένες γεωγραφικές περιοχές, γεγονός που προκαλεί την ανάγκη να εφαρμοστούν πολιτικές για να ενθαρρύνουν μία πιο ισορροπημένη κατανομή γύρω από την περιοχή. Ωστόσο, για τους συντάκτες της έκθεσης, «αν η προβλεπόμενη μελλοντική ζήτηση ζωικών προϊόντων είναι αυτή που πρέπει να καλυφθεί, είναι δύσκολο να δούμε μια εναλλακτική λύση της εντατικοποίησης της παραγωγής ζωικού κεφαλαίου»(op.cit.p.236). Η εντατικοποίηση αυτή συνεπάγεται τη μείωση της εκτατικής κτηνοτροφίας,⁴⁰ και την αύξηση της τεχνικής προόδου (με την ενεργή υποστήριξη της δημόσιας έρευνας), η οποία θα οδηγήσει συγκεκριμένα στην εξοικονόμηση τροφής που καταναλώνεται από τα ζώα για να παραχθεί μια δεδομένη ποσότητα κρέατος, γάλακτος και αυγών, με τη βελτίωση των φυλών που χρησιμοποιούνται μέσω της γενετικής επιλογής.

Συνολικά, η μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της παραγωγής κρέατος μέσω μίας εντατικής οικολογικής κτηνοτροφίας σημαίνει:

- Εκτοπισμός της παραγωγής από βοοειδή και αντικατάστασή της από άλλα είδη, κυρίως κοτόπουλα, δηλαδή μια σημαντική αύξηση του αριθμού των ζώων που θανατώνονται ανά κιλό κρέατος.
- Ταχεία υποβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης των ζώων, με την εξαφάνιση και των τελευταίων αγροκτημάτων όπου τα ζώα έχουν κάποια ελευθερία σε ανοιχτούς χώρους και στο εξής θα πρέπει να στριμώχνονται σε κτίρια που θυμίζουν στρατόπεδα συγκέντρωσης.
- Ταχεία υποβάθμιση της ποιότητας ζωής τους από την ανάπτυξη συγκεκριμένων φυσικών χαρακτηριστικών που οι ερευνητές επιλέγουν. Γνωρίζουμε όλοι τι είδους πρόοδο είναι σε θέση η επιστήμη ζωικής παραγωγής να πετύχει μέσω γενετικής. Έχουμε ήδη τα κοτόπουλα που μεγαλώνουν μέσα σε 40 ημέρες (αντί των 80 ημερών πριν από 30 χρόνια) και οι σκελετοί των οποίων γίνονται πολύ εύθραυστοι για να αντέξουν το βάρος τους⁴¹, τον πολλαπλασιασμό του αριθμού των χοιριδίων ανά γουρούνι⁴², τον αριθμό των αυγών ανά όρνιθα, και τα λίτρα γάλακτος ανά αγελάδα.

Η στροφή της κτηνοτροφίας προς την οδό της «βιώσιμης ανάπτυξης», δε σημαίνει ότι θα επιστρέψουμε σε ένα φανταστικό παρελθόν αρμονικών σχέσεων μεταξύ του βοσκού και του κοπαδιού του, σε ένα σκηνικό με λιβάδια, μαργαρίτες και βουνά. Μάλλον σημαίνει ότι θα προχωρήσουμε ακόμη πιο μπροστά προς την κατεύθυνση της υποστασιοποίησης των ζώων και του περιορισμού τους, που σημαίνει ότι θα παράγουμε εν γνώσει μας παραμορφωμένα άτομα και θα εκμεταλλευόμαστε το σώμα τους μέχρις εσχάτων.

⁴⁰ Είναι κυρίως ο τρόπος εκτροφής ζώων των φτωχότερων ανθρώπων στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η εκτατική βόσκηση καταλαμβάνει το 26% της επιφάνειας του εδάφους και αποδίδει μόνο το 9% της παραγωγής του κρέατος με «μεγάλες επιπτώσεις στο περιβάλλον (ροή νερού, διάβρωση του εδάφους, εκπομπές άνθρακα και βιοποικιλότητα)» (FAO, op. cit. p. 280).

⁴¹ Cf. <http://www.poulets.fr/> (in French)

⁴² Ο μέσος ετήσιος αριθμός των χοιριδίων απογαλακτισμού ανά παραγωγική χοιρομητέρα αυξήθηκε από 16,7 το 1971 σε 24,6 το 1999. (...) η διάρκεια του θηλασμού (μειώθηκε από) 48 ημέρες το 1971 σε 26 ημέρες το 1999. Το χρονικό διάστημα μεταξύ απογαλακτισμού των χοιριδίων και σπερματεγχύσεως μειώθηκε από 20 ημέρες το 1971 σε 10 ημέρες το 1999. J. Porcher, "Le travail dans l'élevage industriel des porcs. Souffrance des animaux, souffrance des hommes" in F. Burgat, ed., *Les animaux d'élevage ont-ils droit au bien-être ?*, INRA Éditions, 2001 (στα γαλλικά).

Ένα βιώσιμο περιβάλλον: για ποιον;

Δεν είναι θέμα ενός αναπόφευκτου διαχωρισμού μεταξύ της οικολογίας και του πεδίου της ηθικής για τα ζώα. Αντιθέτως, οι αναδυόμενες περιβαλλοντικές προκλήσεις είναι μία ευκαιρία για να συναντηθούν, που δεν πρέπει να χαθεί. Οι άνθρωποι έχουν όλο και μεγαλύτερη επίγνωση ότι δεν μπορούν να βασίζονται μόνο στο δίκτυο των μικροοικονομικών σχέσεων και την καθημερινή κοινωνική επαφή για να σώσουν τον πλανήτη. Ειδικοί του FAO επιμένουν ότι τα προβλήματα δε θα λυθούν βασιζόμενοι στο «business as usual», ούτε μπορούν να λυθούν αν συνεχιστούν οι τρέχουσες πολιτικές στήριξης της κτηνοτροφίας. Αν ποτέ ληφθούν τα αναγκαία μέτρα για την καταπολέμηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, όπως η υπερθέρμανση του πλανήτη, η ερημοποίηση και η ρύπανση των υδάτων, το τίμημα που θα πρέπει να καταβληθεί θα είναι οι τεράστιες αλλαγές στην απασχόληση, την κατανάλωση και τη γεωγραφική κατανομή των δραστηριοτήτων. Τεράστιοι πόροι, θα πρέπει να διατεθούν για να πραγματοποιηθούν αυτές οι απαραίτητες εξελίξεις.

Για να οδηγήσουν αυτές οι αλλαγές σε έναν πραγματικά καλύτερο κόσμο, κάποια ερωτήματα πρέπει να τεθούν εκ των προτέρων. Το πιο επείγον ερώτημα που τίθεται είναι: Ποιος επηρεάζεται από το περιβάλλον; Για ποιους πρέπει ο πλανήτης να παραμείνει (καταστεί) κατοικήσιμος, και έτσι να παραμείνει σταθερά στο χρόνο; Οι άνθρωποι δεν είναι τα μόνα συναισθανόμενα όντα του πλανήτη. Και τα άλλα ζώα έχουν ανάγκη επίσης να ζήσουν και να απολαύσουν ένα φυσικό περιβάλλον κατάλληλο για τις ανάγκες τους. Ένα σύμπαν από κλουβιά, δίχτυα και αγκίστρια, δεν είναι σε καμία περίπτωση ένα φυσικό περιβάλλον για αυτά. Ποιο είναι το νόημα αυτού του εγχειρήματος της «βιώσιμης ανάπτυξης» και «της διαρκούς ανάπτυξης», το οποίο κάνει τη ζωή σταθερά μη βιώσιμη για όλους όσους μοιράζονται αυτόν τον πλανήτη με μας; Τα περιβαλλοντικά προβλήματα που προκαλούνται από την κτηνοτροφία, είναι πιο εύκολο να επιλυθούν μέσω της κατάργησης του κρέατος, παρά μέσω του εγχειρήματος της περίπλοκης μετάβασης στην εντατική οικολογική. Αλλά και από την πλευρά της ανθρωπότητας και μόνο, ένα καλό αποτέλεσμα είναι πιο σίγουρο μέσω της κατάργησης. Και από την πλευρά των ζώων, η διαφορά μεταξύ των δύο επιλογών είναι τεράστια. Πρέπει το κίνημα για την κατάργηση του κρέατος να βοηθήσει την ανθρωπότητα να προχωρήσει προς την κατεύθυνση μιας οικολογίας ευαισθησίας, και όχι μιας ανθρωποκεντρικής οικολογίας: να φροντίσει για τη διαχείριση της γης προς το συμφέρον όλων των συναισθανόμενων κατοίκων της. Να σταματήσουμε να σκεφτόμαστε τα ζώα σαν «φυσικούς πόρους», που θα χρησιμοποιούμε όπως μας ευχαριστεί, όσο τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα της ανθρωπότητας δεν είναι σε κίνδυνο.

7. ΚΑΝΟΝΤΑΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΣΗΜΕΡΑ

Μειώνεται η πιθανότητα το κίνημα για την κατάργηση του κρέατος να γίνει ένα πολιτικό ζήτημα εξαιτίας της μακροπρόθεσμης φύσης του; Κανένα κοινοβούλιο ή κυβέρνηση δε θα αποφασίσει την απαγόρευση της χρήσης των ζώων ως τροφή στο εγγύς μέλλον. Κανένα μεγάλο πολιτικό κόμμα της εποχής μας, δε θα το συμπεριλάβει στο πρόγραμμά του. Κατά συνέπεια, αν το κίνημα θεωρηθεί ότι απαιτεί μόνο το γεγονός που θα σφραγίσει την επιτυχία του (δηλαδή την πλήρη κατάργηση), διατρέχει τον κίνδυνο να έχει περιορισμένη επίδραση στα τρέχοντα θέματα που συνθέτουν την καθημερινή πολιτική ζωή.

Ωστόσο, δεν υπάρχει κανένας λόγος γιατί θα πρέπει να είναι έτσι. Υπάρχει μια σειρά από επιμέρους μέτρα, τα οποία συνάδουν με την πορεία προς την κατεύθυνση της κατάργησης, όπως: η μείωση και τελικά το τέλος των επιδοτήσεων προς την κτηνοτροφία και την αλιεία, η φορολόγηση του κρέατος, ο σεβασμός του δικαιώματος να μην τρώει κάποιος κρέας (η δυνατότητα γευμάτων χωρίς ζωικά προϊόντα σε καντίνες σχολείων, σε εργασιακούς χώρους και σε άλλα δημόσια εστιατόρια), να αποθαρρυνθούν οι νέοι να ασχοληθούν με το εμπόριο που σχετίζεται με την κτηνοτροφία και την

αλιεία (και όλα τα συναφή επαγγέλματα), να απαγορευτεί το άνοιγμα ή η επέκταση κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, να διαψευσθεί η προπαγάνδα που παρουσιάζει τα ζωικά προϊόντα ως απαραίτητα για την υγεία μας ή να απαγορευτεί η παραγωγή και η εισαγωγή ορισμένων ειδών κρέατος που έχουν παραχθεί σε ιδιαίτερα βάναντες συνθήκες. Οι επιχειρήσεις, τα δίκτυα διανομής και οι ιδιώτες μπορούν να δημιουργήσουν «ζώνες χωρίς κρέας» (non-meat zones) στο χώρο τους.

Η υποστήριξη της κατάργησης του κρέατος δεν σημαίνει αναγκαστικά διακοπή όλων των σχέσεων με εκείνους που εργάζονται για τη βελτίωση των συνθηκών εκτροφής και διαμαρτύρονται για τις εργοστασιακές κτηνοτροφικές μονάδες.⁴³ Είναι και αυτοί μία από τις εκφάνσεις της προσοχής που δίνουμε στα ζώα στις κοινωνίες μας. Στην πραγματικότητα, επίθεση προς τις εργοστασιακές φάρμες σημαίνει επίθεση σχεδόν προς ολόκληρη την κτηνοτροφία. Σε αυτό το πεδίο, είναι πιθανά πολλά διαφορετικά σημεία σύγκλισης, εφόσον δεν ενθαρρύνουν τους ανθρώπους να πιστέψουν στην ψευδαίσθηση, ότι μία γενικευμένη κατάσταση ευημερίας για τα ζώα, σύντομα θα αποτελεί τον κανόνα στις κτηνοτροφικές επιχειρήσεις.

Το αίτημα για την κατάργηση του κρέατος δεν ωθεί στο περιθώριο την προσπάθεια ενημέρωσης που απευθύνεται στους καταναλωτές, έτσι ώστε όλο και περισσότεροι από αυτούς να αρνούνται να αγοράζουν ζωικά προϊόντα. Ο στόχος δεν είναι να αποκλείσουμε μία πιο «γενική» προσέγγιση του προβλήματος. Καμία κοινωνική εξέλιξη δε μπορεί να επιτευχθεί, αν δεν εξασφαλίσουμε την υποστήριξη των ατόμων που απαρτίζουν την κοινωνία. Ο στόχος είναι να επικοινωνούμε με τα άτομα ως καταναλωτές και ως πολίτες, έτσι ώστε και οι δύο προσεγγίσεις να ενισχυθούν.

Οι οργανώσεις υπεράσπισης των ζώων έχουν ήδη αναλάβει την υποχρέωση να ενεργήσουν σε διάφορα επίπεδα όπου λαμβάνονται οι αποφάσεις: στους ιδιώτες, στα πολιτικά όργανα, σε άλλους οργανισμούς (επιχειρήσεις, ερευνητικά ιδρύματα, ενώσεις, κ.λπ.). Ο σκοπός του κινήματος για την κατάργηση του κρέατος δεν είναι να προκαλέσει αναστάτωση στις μεθόδους που ακολουθούνται ή στις εκστρατείες που διεξάγονται, ακόμη και αν έχουν προστεθεί νέα θέματα. Πρωταρχικό καθήκον του είναι να διευκολύνει την επανεμφάνιση της πληθώρας των ήδη υπάρχουσων προσεγγίσεων και τη συμμετοχή νέων φορέων. Πέρα από τον άμεσο στόχο τους, πολλές από αυτές τις δράσεις θα έχουν νόημα ως μέτρα για την κατάργηση του κρέατος, διότι αυτός ο ορίζοντας θα έχει καθοριστεί σαφώς και θα έχει εισέλθει στο δημόσιο στίβο ως ένας από τους σοβαρούς υποψηφίους για το ρόλο του πιθανού μέλλοντος.

Η κατάργηση δεν θα μας επιβραδύνει, κάνοντας μικρά βήματα με σταθερό ρυθμό. Μάλλον θα υπάρξει επιτάχυνση και ένα "άλμα" με την έγκριση

της κατάργησης. Αλλά πριν από αυτήν την ημέρα, πολλά επιμέρους μέτρα μπορούν να αποτελέσουν ένδειξη (και αποτελεσματική πρόοδο), που θα κάνουν την ιδέα ολοένα και πιο αξιόπιστη, πιο κατανοητή, ότι δηλ. οδηγούμαστε προς την κατάργηση του κρέατος. Πρόκειται για την προετοιμασία της αποδοχής και της βούλησης για να τερματιστεί η θυσία των ζώων με σκοπό να τα φάμε.

⁴³ Όσον αφορά τα αιτήματα των ευζωιστών, θα υπάρχουν πολλών ειδών απόψεις μέσα στο κίνημα για την κατάργηση του κρέατος, όπως ακριβώς συμβαίνει με το φιλοζωϊκό κίνημα γενικότερα σήμερα

Το κίνημα για την κατάργηση του κρέατος εκφράζεται αληθινά και δυνατά: υπάρχει, επειδή άτομα και οργανώσεις δηλώνουν υπέρ της απαγόρευσης της κατανάλωσης ζωικής σάρκας. Υπάρχει, επειδή αυτή η ιδέα είναι κάτι περισσότερο από ένας ευσεβής πόθος για έναν καλύτερο κόσμο που δεν πρόκειται να γίνει πραγματικότητα.

Το κεφάλι στα σύννεφα, τα πόδια στη γη

Η κατάργηση του κρέατος είναι μία μεταρρυθμιστική προσέγγιση. Δεν υπάρχει καμία ανάγκη να φέρει επανάσταση πεποιθήσεων και να κάνει τις κοινωνικές σχέσεις άνω κάτω, έτσι ώστε να εγκαθιδρυθεί μια ριζικά νέα τάξη. Η κατάργηση του κρέατος, σκοπό έχει να δώσει μια λειτουργική απάντηση σε ένα συγκεκριμένο πρόβλημα: τον αποτρόπαιο βασανισμό και τη σφαγή που επιφυλάσσει μέχρι σήμερα η τύχη στα τα ζώα που τρώμε. Επιπλέον, η κατάργηση του κρέατος, βοηθά τη διαφύλαξη των οικοτόπων που είναι απαραίτητοι για τα άγρια ζώα, συμβάλλει στην επίλυση των προβλημάτων των τροφίμων και της υγείας που αφορούν τον άνθρωπο, καθώς και στη διατήρηση του πλανήτη προς το συμφέρον των μελλοντικών κατοίκων της.

Αυτό που είναι ουτοπικό δεν είναι η κατάργηση του κρέατος, αλλά ο ισχυρισμός, ότι οδεύουμε προς μία εγγυημένη, αξιοπρεπή διαβίωση και αξιοπρεπείς συνθήκες θανάτου για τα ζώα που εκτρέφονται για τη διατροφή μας, που κυνηγάμε ή αλιεύουμε. Αυτή η θέση εγείρει ένα ιδεολογικό παραλήρημα όπου κατά μείζονα λόγο ο έλεγχος των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που προκαλούνται από την ταχεία επέκταση της παραγωγής κρέατος, μπορεί να γίνει ένας συμπληρωματικός παράγοντας που θα συντελέσει στην εντατικοποίηση της κτηνοτροφίας.

Παρά της ιδιαιτερότητας του αντικειμένου της, η πρωτοβουλία για την κατάργηση του κρέατος έχει ως στόχο τη μεγαλύτερη μείωση του πόνου και του θανάτου που έχει επιτευχθεί ποτέ. Με τον στόχο και τα μέσα για την επίτευξή της, ανοίγει το δρόμο για έναν πολιτισμό που θα αντιμετωπίζει με μεγαλύτερη προσοχή όλα τα έμβια όντα που επηρεάζονται από τις επιλογές μας. Το τέρμα του ταξιδιού μας μπορεί να μην είναι ο παράδεισος, αλλά αυτό δε θα είναι λίγο, εφόσον θα έχουμε ολοκληρώσει και περιχαρακώσει τη διεκδίκησή μας (την κατάργηση του κρέατος).